

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

B' Γυμνασίου

Τίτλος:

«“Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν”: περι-διαβάζοντας στη Θεσσαλονίκη»

Συγγραφή: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εφαρμογή: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΠΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

MIS: 296579 – Π.3.2.5: Πιλοτική εφαρμογή σεναρίων
Β' Γυμνασίου «“Τα σπίτια που είχα μου τα πήγαν”: περι-διαβάζοντας στη Θεσσαλονίκη»

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Tίτλος

«Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν»: περι-διαβάζοντας στη Θεσσαλονίκη

Εφαρμογή σεναρίου

Ιωάννης Κονδύλοπουλος

Δημιουργία σεναρίου

Ιωάννης Κονδύλοπουλος

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Tάξη

Β' Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

4^ο Γυμνάσιο Σπάρτης «Γιάννης Ρίτσος»

Χρονολογία

Από 11-2-2015 έως 28-4-2015.

Διδακτική/θεματική ενότητα-

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

10 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για τον εκπαιδευτικό: έπρεπε ο εκπαιδευτικός να μπορεί να διαχειρίζεται ένα περιβάλλον Wiki.

Για τους μαθητές: έπρεπε οι μαθητές να έχουν συνεργαστεί ξανά σε περιβάλλον Wiki, καθώς η εργασία σε αυτό θα συνεχιζόταν εκτός σχολικού χρόνου. Επομένως, εκ των ων ουκ άνευ ήταν η πρόσβαση όλων των μαθητών στο διαδίκτυο. Καλό είναι το σενάριο να εφαρμοστεί στο τρίτο τρίμηνο, ιδίως αν πρόκειται να υλοποιηθεί σε τμήμα της Α' Γυμνασίου ώστε τα παιδιά να έχουν διδαχθεί στο μάθημα της Πληροφορικής τα κεφάλαια του λογισμικού επεξεργασίας κειμένου και δημιουργίας παρουσιάσεων και να έχουν εξοικειωθεί με την συν-εργασία σε Wiki. Κατά την εφαρμογή, όλες οι παραπάνω προϋποθέσεις είχαν εξασφαλιστεί.

Για το σχολείο: ήταν αναγκαίο να είναι στη διάθεση του τμήματός μας το εργαστήριο πληροφορικής για τέσσερις ώρες και η αίθουσα διδασκαλίας του τμήματος να είναι εφοδιασμένη με διαδραστικό σύστημα διδασκαλίας και ενσύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο. Τελικά, κατά την εφαρμογή, εξασφαλίσαμε τη μετάβαση στο εργαστήριο για δύο μόνο ώρες.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη

To σενάριο στηρίζεται

Ιωάννης Κονδυλόπουλος, *Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν: περι-διαβάζοντας στη Θεσσαλονίκη, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Γυμνασίου, 2014.*

To σενάριο αντλεί

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές του τμήματος στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο προσπάθησαν να βοηθήσουν δύο φανταστικούς συμμαθητές τους από τη Θεσσαλονίκη να

ολοκληρώσουν μια εργασία που (υποτίθεται ότι) είχε ανατεθεί στους τελευταίους: με οδηγό υλικό από τις «[Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#)» (ιδίως από την ενότητα [«Λογοτεχνία και πόλεις»](#)) και συγκεκριμένα την πόλη της Θεσσαλονίκης, δοκίμασαν ψηφιακές αναζητήσεις, διάβασαν κείμενα και περιδιάβασαν σε δρόμους της πόλης μιλώντας για τις «φυλές των σπιτιών» των προσφύγων και των Εβραίων της πόλης. Από τη Θεσσαλονίκη, τόπο υποδοχής ενός μεγάλου ποσοστού των μικρασιατών προσφύγων, ξεκίνησαν τα τρένα του παραλογισμού, μεταφέροντας την πλειοψηφία του εβραϊκού πληθυσμού της πόλης στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Μέσα «στου κύκλου τα γυρίσματα», ο απλός λαός στερήθηκε ερήμην του, λόγω των αποφάσεων κάποιων, το σημείο αναφοράς του, το πατρογονικό του σπίτι. Θελήσαμε, λοιπόν, με το συγκεκριμένο σενάριο η εργασία των δύο (επινοημένων) παιδιών από τη Θεσσαλονίκη να επιτρέψει σε συμμαθητές τους από όλη την Ελλάδα να γνωρίσουν τις προαναφερθείσες δύο πλευρές της ιστορίας της πόλης αυτής, αλλά και να στοχαστούν για τις επιλογές των ισχυρών του κόσμου τούτου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η συνεργασία μέσω ενός Wiki ενισχύει σταδιακά την αίσθηση ότι η τάξη αποτελεί κοινότητα μάθησης και όχι χώρο στείρου ανταγωνισμού και βαθμοθηρίας. Η χρήση του θεωρήθηκε απαραίτητο συστατικό του συγκεκριμένου σεναρίου που αξιοποιεί σε ευρεία έκταση ψηφιακούς πόρους. Η συνδυαστική χρήση του Wiki με την ενότητα [«Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα»](#) (και συγκεκριμένα την ενότητα [«Λογοτεχνία και Πόλεις»](#)) και τον [«Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων του Σεφέρη»](#)) προκρίθηκε για να καταδειχθεί η ανάγκη παράλληλης χρήσης των πιο κλειστών με τα πιο ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα. Στην ίδια λογική υπόκειται και η καθοδήγηση των μαθητών μας, που προσπαθήσαμε να είναι φθίνουσα ώστε να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να εκφραστούν, κατά το δυνατόν, ελεύθερα.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο αυτό επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να διερευνήσουν τη σημασία του σπιτιού ως κέντρου της οικογενειακής ζωής,
- να γνωρίσουν δύο ιδιαίτερα καθοριστικές στιγμές στην ιστορία της Θεσσαλονίκης, που σχετίζονται με την πληθυσμιακή αλλαγή της, την έλευση των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και τον ξεριζωμό των Εβραίων κατά την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής,
- να συνειδητοποιήσουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της πόλης της Θεσσαλονίκης,
- να στοχαστούν για τη στέρηση που βιώνει όποιος αποκόπτεται βίαια από το σπίτι του, αλλά και για τις επιλογές όσων με κυνισμό αποφασίζουν ερήμην της ανθρωπιάς και των λαών.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με το σενάριο αυτό επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- σε συνάρτηση με τον πρώτο στόχο των γνώσεων για τον κόσμο, να διερευνήσουν τη χρήση του σπιτιού ως λογοτεχνική-κειμενική κατασκευή με συμβολικές προεκτάσεις,
- να έρθουν σε επαφή με τον αφηγηματικό τρόπο της περιγραφής (χώρων, αντικειμένων, προσώπων).

Γραμματισμοί

Με το σενάριο αυτό επιδιώχθηκε οι μαθητές, μετά την εφαρμογή του, να μπορούν:

- να αξιοποιούν ψηφιακούς πόρους και ψηφιακά εργαλεία, όπως οι Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων, για την παραγωγή δικού τους υλικού σε συγκεκριμένο θέμα (π.χ. πολυμεσικές αφίσες/«πίνακες ανακοινώσεων»),
- να συγγράφουν ατομικά ή/και ομαδικά/συνεργατικά μέσω ενός Wiki, ηλεκτρονικές επιστολές, αλλά και κείμενα δημιουργικής γραφής,

- να μπορούν να περιγράψουν χώρους (ή πρόσωπα).

Διδακτικές πρακτικές

Κατά την πρώτη φάση του σεναρίου, που διήρκεσε δύο διδακτικές ώρες, οι μαθητές ήρθαν σε πρώτη επαφή με τους Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων και το εξεταζόμενο θέμα, εκφράζοντας τις πρώτες τους ανταποκρίσεις σε αυτό. Η εργασία τους συνεχίζοταν, ωστόσο, όπως και καθ' όλη τη διάρκεια του σεναρίου, από το σπίτι, στον συνεργατικό χώρο του Wiki του τμήματος. Εκεί αναρτούσαν τις ατομικές και ομαδικές τους εργασίες, όπως για παράδειγμα αυτήν που αφορούσε στη δημιουργία «πίνακα ανακοινώσεων» ή τη συγγραφή ηλεκτρονικής επιστολής. Οι εργασίες σχετικά με τις διάφορες δραστηριότητες συζητιούνταν ασύγχρονα και αξιοποιήθηκαν για τη δημιουργία κειμένων, χάρη στα οποία η κοινότητα άνοιξε έναν δίαυλο επικοινωνίας με δύο (επινοημένους) συνομηλίκους της από τη Θεσσαλονίκη.

Οι μαθητές αυτοί επινοήθηκαν ώστε να πλαισιωθεί η εργασία των ομάδων μας από μια συγκεκριμένη αποστολή. Πιο συγκεκριμένα, τα δύο συνομήλικα παιδιά υποτίθεται πως βρίσκονται σε αμηχανία λόγω κάποιας εργασίας που τους έχει ανατεθεί στο σχολείο τους, η οποία σχετίζεται με την αξιοποίηση της ενότητας «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» των «[Ψηφίδων για την ελληνική γλώσσα](#)». Το τμήμα στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο ανέλαβε να τα βοηθήσει στην εργασία τους αυτή. Έτσι, οι μαθητές της τάξης μας προσπέλασαν το υλικό του συγκεκριμένου ιστοχώρου και εκπόνησαν εργασίες με στόχο να βοηθήσουν τους δύο συμμαθητές τους.

Το αναγνωστικό τους ταξίδι ξεκίνησε από τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα και κατέληξε, την προτελευταία ώρα του σεναρίου, χάρη στο κείμενο του Καλούτσα, στην τελευταία δεκαετία του προηγούμενου αιώνα, όταν η Θεσσαλονίκη αποτέλεσε ακόμη μια φορά τον χώρο υποδοχής ανθρώπων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Με την αξιοποίηση του κειμένου αυτού, επιχειρήθηκε να αντιληφθούν οι μαθητές ότι το πρόβλημα δεν αφορούσε ένα μακρινό παρελθόν, αλλά μεταλλάχθηκε και επανεμφανίστηκε κατά τις μέρες μας.

Στο τέλος, ανέλαβαν να συγγράψουν και οι ίδιοι οι μαθητές μας κείμενα δημιουργικής γραφής που σχετίζονται με το θέμα της βίαιης αποκοπής από την πατρογονική εστία, αυτή τη φορά, ωστόσο, υπό την οπτική γωνία των ίδιων των σπιτιών που φιλοξένησαν κάποια στιγμή τους ανθρώπους που τελικά τα στερήθηκαν ή κατέφυγαν σε αυτά.

Κατά τις πρώτες διδακτικές ώρες, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των μαθητών και την αναμενόμενη απειρία τους στην αξιοποίηση των ψηφιακών πόρων του συγκεκριμένου ιστοχώρου, ο εκπαιδευτικός ανέλαβε έντονα καθοδηγητικό ρόλο. Ωστόσο, η καθοδήγηση αυτή σταδιακά έφθινε και οι μαθητές επέλεξαν μόνοι τις διαδρομές τους, αναγνωστικές και φανταστικές, στους δρόμους της Θεσσαλονίκης.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ιδέα να αξιοποιηθούν οι ψηφιακοί πόροι που αφορούν στην πόλη της Θεσσαλονίκης από την ενότητα «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» των «[Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#)» αποκρυσταλλώθηκε μετά την επίσκεψή μου στην πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση του Λαογραφικού και Εθνολογικού Μουσείου Μακεδονίας-Θράκης με τον εύγλωττο τίτλο «ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, πόλις εύζεινος-πολύζενος». Η έκθεση αυτή και ο Οδηγός της σε επιμέλεια του αρχιτέκτονα Ζήση Σκαμπάλη, αλλά και το μυθιστόρημα του Γιώργου Σκαμπαρδώνη *Ουζερί Τσιτσάνης* με οδήγησαν στην επιλογή να συνδυάσω δύο από τις υποενότητες του προαναφερθέντος ψηφιακού περιβάλλοντος που αφορούν στη Θεσσαλονίκη: η πρώτη υπό τον τίτλο «[Πόλη και Πρόσφυγες](#)» (επιμ. Δέσποινας Κακατσάκη) παρουσιάζει την πόλη ως χώρο υποδοχής του μικρασιατικού Ελληνισμού μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή: στη δεύτερη υπό τον τίτλο «[Μια εβραϊκή πόλη](#)» (επιμ. Ελένης Κοσμά) γίνονται εκτενείς αναφορές στα δραματικά γεγονότα της εξόντωσης του εβραϊκού στοιχείου της πόλης από τα ναζιστικά στρατεύματα κατοχής κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Αναφορικά με την πρώτη παράμετρο του θέματος, ενδεικτικά είναι όσα αναφέρει ο Ζήσης Σκαμπάλης:

Λίγα χρόνια μετά τη νομοθέτησή του [= το 1918, ένα έτος μετά την πυρκαγιά που κατέκαυσε 9.500 σπίτια και άφησε άστεγο τον μισό πληθυσμό της πόλης] το Νέο Σχέδιο της πόλης [= το σχέδιο Εμπράρ, από το όνομα του Γάλλου πολεοδόμου, του επικεφαλής της ομάδας που το εκπόνησε] θα δοκιμαστεί από την εγκατάσταση των 117.000 προσφύγων του 1922-1923. Η σύνθεση του πληθυσμού θα αναδιαταχθεί. [...]

Οι ανάγκες άμεσης στέγασης τροποποίησαν το σχέδιο, δεν το ακύρωσαν. Η πόλη έγινε φιλόξενη αστική γη: γύρω από τα τείχη της, στη λωρίδα του μητροπολιτικού πάρκου που προέβλεπε το σχέδιο Εμπράρ και πέρα από αυτό, απλώθηκε η οικοδομική ύλη, το πανί, το ζύλο, η λαμαρίνα, το πισσόχαρτο, κατόπιν η πέτρα. Εβδομήντα προσφυγικοί συνοικισμοί πάνω σε στοιχειώδεις ορθογωνικές χαράζεις και υποδομές επιχείρησαν και πέτυχαν την αναδιοργάνωση της συλλογικής ζωής. Η απόμακρη για τους πρόσφυγες της πρώτης γενιάς Θεσσαλονίκη άντεξε τους κραδασμούς· οι πολίτες της έχασαν το μητροπολιτικό τους πάρκο, όμως οι άλλοι, οι «ζένοι» εκείνης της εποχής, έχασαν τις πατρίδες τους.» (Σκαμπάλης 2013: 37).

Το σπίτι ως χώρος στέγασης, ως κέντρο του οικογενειακού βίου, αλλά και πυρήνας του συλλογικού, επιλέχθηκε ως ο άξονας αναφοράς του παρόντος διδακτικού σεναρίου: από τις παράγκες των προσφυγικών καταυλισμών και το γκέτο του Χιρς μέχρι την επιταγμένη βίλλα της οδού Βελισαρίου 42, που περιγράφεται μυθιστορηματικά στο *Ουζερί Τσιτσάνης*, τα σπίτια που κατά τον Σεφέρη «έχουν τη φυλή τους», αλλάζουν ενοίκους, παρακολουθώντας τα γυρίσματα της Ιστορίας και τις επιλογές εκείνων που αδιαφορούν για τη θεμελιώδη σημασία τους στη ζωή του

ανθρώπου, καθώς και για τη γενεσιουργό επίδρασή τους στις αναμνήσεις του καθενός μας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στα σχολικά ανθολόγια των δύο πρώτων τάξεων του Γυμνασίου συμπεριλαμβάνονται ενότητες υπό τον κοινό τίτλο «Η αποδημία, Ο καημός της ξενιτιάς, Ο Ελληνισμός έξω από τα σύνορα, Τα μικρασιατικά, Οι πρόσφυγες». Επίσης, το σενάριο μπορεί να αξιοποιηθεί στην ενότητα «Ετερότητα στη λογοτεχνία» (Β' Γυμνασίου) του [Νέου Προγράμματος Σπουδών](#).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Με τη δημιουργική αξιοποίηση των ψηφιακών πόρων της ενότητας «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» των «[Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#)» τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με ένα περιβάλλον καλοσχεδιασμένο, αξιόπιστο και διαδραστικό. Επιπλέον, μολονότι δεν αποτελούσε κύριο στόχο του σεναρίου η αξιοποίηση των Συμφραστικών Πινάκων Λέξεων (ΣΠΛ), οι μαθητές προχώρησαν σε περιορισμένες και στοχευμένες αναζητήσεις σε αυτούς. Ο διδάσκων τόνισε κάποια στιγμή, κατά την πορεία υλοποίησης του σεναρίου, τις δύο αυτές παραμέτρους: την ανάγκη να καταφεύγουν τα παιδιά σε ιστοχώρους που διακρίνονται για την ποιότητα και αξιοπιστία τους, αλλά και να αξιοποιούν συνδυαστικά τις ψηφιακές βιβλιοθήκες με τους ΣΠΛ. Άλλωστε, οι μηχανές αναζήτησης που συνοδεύουν τα περιβάλλοντα αυτά εξασφαλίζουν δυναμικές αναζητήσεις και επιτρέπουν, υπό όρους, τη διερευνητική προσέγγιση του υλικού.

Λόγω της μικρής ηλικίας των μαθητών και της ευρύτητας του θέματος που επιλέχθηκε (τα αποτελέσματα για τους όρους «πρόσφυγες» και «σπίτια» είναι πολλά, τόσο στις «Ψηφίδες» όσο και στην «Ανεμόσκαλα») δεν κατέστη δυνατός ένας σχεδιασμός που θα παραχωρούσε ακόμη μεγαλύτερη πρωτοβουλία και ελευθερία επιλογής των όρων της αναζήτησης στους μαθητές. Αντίθετα, κρύθηκε προτιμότερο στη δεδομένη χρονική στιγμή να ξεκινήσουμε με καθοδηγούμενες διαδρομές στα

εργαλεία και στο υλικό. Η γνωστοποίηση της ύπαρξής του και μόνον, και η επίδειξη κάποιων από τις δυνατότητες των ψηφιακών αυτών εργαλείων είχαν ως στόχο να αποτελέσουν το πρώτο βήμα για μελλοντική αξιοποίησή τους σε σενάρια, στα οποία η καθοδήγηση από την πλευρά του διδάσκοντα θα είναι μικρότερη.

Τέλος, θεωρήθηκε ενδεδειγμένη η συνέχιση της συνεργασίας της ομάδας στο σπίτι, ασύγχρονα μέσω ενός Wiki (www.pbworks.com). Ο συνεργατικός αυτός χώρος επιτρέπει να καλλιεργηθεί το πνεύμα ομαδικότητας και αλληλεγγύης ανάμεσα στα μέλη της εκάστοτε (αναγνωστικής) κοινότητας και να συν-δημιουργηθεί υλικό εκτός σχολικού χρόνου.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Β' Γυμνασίου

Τάσος Καλούτσας, [«Με το λεωφορείο»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Ζωρζ-Ολιβιέ Σατωρενώ, Η Θεσσαλονίκη και ο επηρμένος μυθιστοριογράφος. *To Δέντρο* (1990), τχ. 53-54 (αφιέρωμα: Ο συγγραφέας και η πόλη): 64-67.

Γιώργος Σεφέρης, [«Κίχλη, Α' Το σπίτι κοντά στη θάλασσα»](#). *Ποιήματα*, 219-220. Αθήνα: Ίκαρος, ¹⁴1982.

Γιώργος Σκαμπαρδώνης, *Oυζερί Τσιτσάνης* (κεφ. «Στη βίλα, Βελισσαρίου 42»), 231-239. Αθήνα: Πατάκης, 2001.

Περικλής Σφυρίδης, [\[Ενα προσφυγικό κατάλυμα\]](#). *Ψυχή μπλε και κόκκινη*, 16-20. Αθήνα: Καστανιώτης.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

Άρωμα Λευκάδας: Σοφία Βλάχου-Πρωτόπαππα, [Πόρτες στα σπίτια των νησιών μας](#) ([Οι πόρτες της Λευκάδας](#))

[Padlet](#)

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα: [«Ανεμόσκαλα-Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές»](#)

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα: Λογοτεχνία και Πόλεις: [Θεσσαλονίκη-Πόλη και πρόσφυγες](#)

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα: Λογοτεχνία και Πόλεις: [Θεσσαλονίκη-Μια εβραϊκή πόλη](#)

Τραγούδια

[«Σπίτι μου, σπιτάκι μου»](#), από τον δίσκο *Σπίτι μου, σπιτάκι μου*, μουσική: Μ. Χατζιδάκις, στίχοι: Ν. Γκάτσος, ερμηνεία: Ν. Μούσχουρη, 1972.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: *H πρώτη γνωριμία των μαθητών μας με τη «φυλή των σπιτιών»*

1^η ώρα

Η τάξη συγκεντρώθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής. Καλωσόρισα τους μαθητές και έγραψα στον πίνακα τους στίχους «δεν ξέρω πολλά πράγματα από σπίτια | ξέρω πως έχουν τη φυλή τους, τίποτε άλλο» ([Γ. Σεφέρης, Κίχλη, Α' «Το σπίτι κοντά στη θάλασσα»](#)). Οι στίχοι αυτοί, με το απροσδόκητο περιεχόμενό τους, κίνησαν το ενδιαφέρον των παιδιών. Αναρωτηθήκαμε: έχουν άραγε τα σπίτια τη δική τους «φυλή»; Τα παιδιά ανακάλεσαν τις φυλές των Ινδιάνων ή άλλων λαών. Ένας μαθητής υποστήριξε ότι στον παραπάνω στίχο η λέξη «φυλή» χρησιμοποιήθηκε μεταφορικά, ενώ κάποιος άλλος ότι ο ποιητής αναφερόταν στα «είδη» των σπιτιών. Ζήτησα στο σημείο αυτό τη βοήθεια των μαθητών ώστε κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης και της επόμενης ώρας να εξετάσουμε μαζί ορισμένα στοιχεία για τη «φυλή των σπιτιών». Πρότεινα λοιπόν να χωριστεί η τάξη σε ομάδες των τριών ατόμων, ανάλογα με τις θέσεις εργασίας του εργαστηρίου.

Κατά τα επόμενα πέντε περίπου λεπτά οι μαθητές επέλεξαν τον/τους συμμαθητή/ές τους με τον οποίον/τους οποίους θα συνεργάζονταν κατά τις δύο διδακτικές ώρες που θα ακολουθούσαν. Στις περιπτώσεις που έκρινα ότι η κατανομή στις ομάδες δε θα ευνοούσε τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, πρότεινα αλλαγές στη σύνθεσή τους.

Στόχος αυτής της πρώτης ώρας ήταν να έρθουν τα παιδιά σε πρώτη επαφή με την έννοια του σπιτιού. Πιο συγκεκριμένα, τους ζητήθηκε να εκφράσουν τις πρώτες αντιδράσεις τους, όταν ακούν τη λέξη «σπίτι». Μέσο για τη αποτύπωση της εργασίας κάθε ομάδας αποτέλεσε το περιβάλλον Padlet. Το συγκεκριμένο περιβάλλον είχε επιλεγεί διότι, μολονότι απαιτεί λογαριασμό ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, δίνει στον χρήστη τη δυνατότητα να αναρτά (δωρεάν) στον «πίνακα ανακοινώσεων» που προσφέρει, κείμενα, πολυμεσικό υλικό, υπερσυνδέσμους και φωτογραφίες. Στην προσπάθειά μας λοιπόν για την αποτύπωση των πρώτων ανταποκρίσεων των παιδιών, ο ιστοχώρος αυτός θεωρήθηκε ένα εργαλείο που θα τους επέτρεπε να εκφράσουν με λόγο και εικόνα τις πρώτες τους σκέψεις και συναισθήματα, αλλά και να αναρτήσουν, θέτοντας στη διάθεση της ολομέλειας, τα αποσπάσματα από τα ποιήματα του Σεφέρη που θα επέλεγαν μετά την επίσκεψη στην [«Ανεμόσκαλα»](#).

Ζήτησα από τους μαθητές να μεταβούν στον ιστοχώρο του συγκεκριμένου διαδικτυακού εργαλείου (www.padlet.com) και διένειμα το [Φύλλο Εργασίας 1](#). Τους υπενθύμισα ότι με διπλό πάτημα/κλικ πάνω στο περιβάλλον εργασίας, που αναπαριστά έναν πίνακα ανακοινώσεων, ανοίγει ένα πλαίσιο, στο οποίο μπορούν να γράψουν ή να επικολλήσουν κείμενο. Κουμπιά συντόμευσης επιτρέπουν την προσθήκη ή ενσωμάτωση υπερσυνδέσμων, φωτογραφιών και βίντεο, ενώ ο χρήστης μπορεί να επιλέξει το φόντο της αρεσκείας του από μια μικρή συλλογή. Τελικά δε χρειάστηκε χρόνος για την εξοικείωση των μαθητών με το συγκεκριμένο εργαλείο (στο αρχικό σενάριο προβλέπονταν δέκα με δεκαπέντε λεπτά), καθώς οι μαθητές το είχαν ήδη χρησιμοποιήσει στο πλαίσιο άλλου διδακτικού αντικειμένου και έτσι ήταν

αρκετά εξοικειωμένοι με αυτό. Ο χρόνος που εξοικονομήθηκε, αξιοποιήθηκε για την ολοκλήρωση στην τάξη των εργασιών που προτείνονταν στο [Φύλλο εργασίας 1](#) του αρχικού σεναρίου ως ατομικές εργασίες για το σπίτι.

Η πρώτη δραστηριότητα του πρώτου [φύλλου εργασίας](#) με την οποία ασχοληθήκαμε ήταν η εξής: *ποιες λέξεις σάς έρχονται στο μυαλό όταν ακούτε τη λέξη «σπίτι»; Να συζητήσετε με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σας και να καταγράψετε σε ένα πλαίσιο στο αριστερό άκρο του πίνακα ανακοινώσεών σας τις λέξεις αυτές. Για την ολοκλήρωση της δραστηριότητας αυτής δόθηκαν επτά περίπου λεπτά. Στη διάρκειά τους διερχόμονταν από τις θέσεις εργασίας, λύνοντας απορίες και παρέχοντας διευκρινίσεις. Τα παιδιά κρατούσαν χειρόγραφες σημειώσεις στο φύλλο εργασίας, ενώ, παράλληλα, το μέλος κάθε ομάδας με τη μεγαλύτερη ευχέρεια στην πληκτρολόγηση πληκτρολογούσε στο πλαίσιο του πίνακα ανακοινώσεων τις λέξεις που πρότειναν τα υπόλοιπα. Ενημέρωσα τους μαθητές ότι θα μπορούσαν να καταγράψουν οποιαδήποτε λέξη σχετίζεται με την έννοια «σπίτι»: από τα υλικά μέρη του έως τα συναισθήματα και τις σκέψεις που γεννιούνται στο άκουσμά της. Σε κάθε περίπτωση πάντως προσπάθησα να αφήσω κάθε ομάδα να εκφραστεί όσο το δυνατόν περισσότερο αυθόρμητα, χωρίς να την καθοδηγήσω εκεί που ο ίδιος επιθυμούσα· για αυτόν τον λόγο ήμουν φειδωλός στις διευκρινίσεις μου.*

Τα επόμενα επτά λεπτά αφιερώθηκαν σε εκ περιτροπής ανακοίνωση των πρώτων σκέψεων ή ανταποκρίσεων κάποιων από τις ομάδες. Τα παιδιά υποστήριξαν ότι πέρα από την υλική του υπόσταση (η οποία αποτυπώθηκε σε κάποιες λέξεις), το σπίτι κουβαλά συναισθηματικό φορτίο. Η διαπίστωση ότι το σπίτι είναι το κέντρο της οικογενειακής ζωής, φορτισμένο με βιώματα, αλλά και πηγή συναισθημάτων ή/και αναμνήσεων, μας βοήθησε να περάσουμε στη συνέχεια στις δύο δραστηριότητες με τις οποίες ολοκληρώνεται το [Φύλλο εργασίας 1](#) και αφορούν στη συναισθηματική ανταπόκριση των μαθητών:

α. την ακρόαση του τραγουδιού των Μ. Χατζιδάκι-Νίκου Γκάτσου «[Σπίτι μου, σπιτάκι μου](#)», στο οποίο αποτυπώνεται ο συναισθηματικός δεσμός του αφηγητή με το σπίτι του

β. τη μελέτη της ανάρτησης με τίτλο [Πόρτες στα σπίτια των νησιών μας \(Οι πόρτες της Λευκάδας\)](#) από το ιστολόγιο «Άρωμα Λευκάδας», στην οποία εκτός από τις φωτογραφίες από διάφορες καλαίσθητες πόρτες σπιτιών του νησιού, υπάρχει και ένα αξιόλογο κείμενο της Σοφίας Βλάχου-Πρωτόπαππα, στο οποίο οι πόρτες των σπιτιών αντικρίζονται περισσότερο ως γέφυρες ανάμεσα στο ιδιωτικό και το δημόσιο παρά ως κάτι που περιορίζει την πρόσβαση στον «μέσα χώρο». Το κείμενο αυτό τελικά, χάρη σε κάποιες διευκρινίσεις που δόθηκαν κατά την ανάγνωσή του, δε δημιούργησε ιδιαίτερες δυσκολίες στους περισσότερους από τους μαθητές. Αντίθετα τόσο αυτό το κείμενο όσο και οι καλαίσθητες φωτογραφίες από τις πολύχρωμες πόρτες των σπιτιών φάνηκε να γονιμοποιούν τη σκέψη και τη φαντασία τους.

Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, ζήτησα από τα παιδιά να συμπληρώσουν σε ένα δεύτερο πλαίσιο τις λέξεις που εξέφραζαν τις σκέψεις και τα συναισθήματα μετά την προσπέλαση των δύο προαναφερθέντων «κειμένων». Τέλος, ένα μέλος από κάθε ομάδα ανέλαβε να αποθηκεύσει τον πίνακα ανακοινώσεων της ομάδας του (σε μορφή φωτογραφίας) και στη συνέχεια να τον αναρτήσει στον χώρο του Wiki.

2^η ώρα

Η τάξη συγκεντρώθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής. Οι μαθητές κάθισαν στις θέσεις εργασίας με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας τους, χωρισμένοι όπως και κατά την προηγούμενη συνάντηση.

Για δέκα περίπου λεπτά προσπελάσαμε τη σελίδα του Wiki στην οποία είχαν αναρτηθεί οι πίνακες ανακοινώσεων των ομάδων, εστιάζοντας στα νέα στοιχεία που προσκομίζονταν από κάθε προσέγγιση σε σχέση με τις προηγούμενες. Η σελίδα προβαλλόταν στον διαδραστικό πίνακα του εργαστηρίου.

Κατόπιν, διανεμήθηκε το [Φύλλο εργασίας 2](#) ώστε οι ομάδες να ανατρέξουν στη συνέχεια στον Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων (ΣΠΛ) των ποιημάτων του Σεφέρη στην «[Ανεμόσκαλα](#)», ώστε να αναζητήσουν εκεί υλικό για το εξεταζόμενο θέμα («το σπίτι»). Υπενθυμίζεται ότι οι στίχοι με τους οποίους ξεκίνησε η διδακτική πορεία στο σενάριο μας ανήκουν στο πρώτο μέρος της *Kίχλης*. Για τα επόμενα δεκαπέντε λεπτά παρουσίασα στον διαδραστικό πίνακα του εργαστηρίου τις λειτουργίες του ψηφιακού αυτού εργαλείου που κρίθηκαν απαραίτητες για την υλοποίηση της δραστηριότητας που θα ακολουθούσε. Συγκεκριμένα, πληκτρολόγησα ο ίδιος στη μηχανή αναζήτησης το θέμα *σπιτ** και επέλεξα από τις *Επιλογές αναζήτησης-Ποιητές* το όνομα του Γιώργου Σεφέρη. Ζήτησα από κάθε ομάδα να κάνει το ίδιο και να πατήσει «Βρες».

Στον διαδραστικό πίνακα, όπως και στη μονάδα εργασίας κάθε ομάδας εμφανίστηκαν οι εξής πέντε λημματικοί τύποι/αποτελέσματα: «σπιτάκι» (με πέντε εμφανίσεις μέσα στις δύο κύριες ποιητικές συλλογές του Σεφέρη, στα *Ποιήματα* και το *Τετράδιο Γυμνασμάτων B'*), «σπίτι» (είκοσι έξι εμφανίσεις), «σπίτια» (δεκαπέντε εμφανίσεις), «σπιτιού» (δύο εμφανίσεις), «σπιτιών» (μία εμφάνιση). Ως σύνολο προέκυψαν τριάντα εννέα αποτελέσματα-καταγραφές του όρου αναζήτησης *σπιτ** στην ποίηση του Σεφέρη.

Επιδεικνύοντας, λοιπόν, το συγκεκριμένο ψηφιακό εργαλείο, ενημέρωσα τα παιδιά ότι ο ΣΠΛ είναι μια βάση δεδομένων στην οποία:

- με μια μηχανή αναζήτησης ψάχνουμε μια λέξη-όρο σε ένα συγκεκριμένο σώμα κειμένων –στην προκειμένη περίπτωση στις προαναφερθείσες ποιητικές συλλογές του Γιώργου Σεφέρη,
- η μηχανή αναζήτησης μας επιστρέφει τόσα αποτελέσματα όσες και οι εμφανίσεις της λέξης μέσα στα συγκεκριμένα κείμενα,
- μέσω ενεργών δεσμών μπορούμε να μεταβούμε από τον στίχο στον οποίο εμφανίζεται η ζητούμενη λέξη σε ολόκληρο το ποίημα,

- ο διδάσκων επισημαίνει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, με τη χρήση του συμβόλου *, επεκτείναμε την αναζήτησή μας σε όλους τις κλιτικούς τύπους της λέξης «σπίτι» αλλά και στα υποκοριστικά της.

Οι επισημάνσεις αυτές είχαν ενσωματωθεί στο [Φύλλο εργασίας 2](#) ώστε να τις έχουν ανά πάσα στιγμή στη διάθεσή τους οι μαθητές.

Να σημειώσουμε σε αυτό το σημείο ότι επιλέχθηκε η απλή επίδειξη ενός μικρού μόνο μέρους των δυνατοτήτων του συγκεκριμένου εργαλείου και όχι η σταδιακή διερεύνηση και ανακάλυψη του από τους ίδιους τους μαθητές, καθώς η γνωριμία με τους Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων (ΣΠΛ) δεν αποτελεί έναν από του στόχους του παρόντος σεναρίου¹. Φιλοδοξία μας ήταν να ξαναγυρίσει η τάξη στο μέλλον στο εργαλείο αυτό με μια περισσότερο λειτουργική και κριτική οπτική. Στην προκειμένη περίπτωση, τα αποτελέσματα της αναζήτησης επέτρεψαν στις ομάδες να μεταβούν σε ποιητικά κείμενα ώστε να ολοκληρώσουν τους πίνακες ανακοινώσεών τους και με υλικό από αυτά.

Σημειώνεται ότι από τους ποιητές που ανθολογούνται στην «Ανεμόσκαλα» είχε επιλεγεί ο Σεφέρης καταρχήν λόγω του τρόπου με τον οποίον προσεγγίζει το θέμα· ας μην ξεχνάμε ότι οι εναρκτήριοι στίχοι αυτής της διδακτικής περιπέτειας, αλλά και ο στίχος που δίνει τον τίτλο στο σενάριο μας είναι δικοί του. Μια παράμετρος που συνυπολογίσθηκε είναι ότι και ο ίδιος, όντας Μικρασιάτης, στερήθηκε κάποια στιγμή βίαια το σπίτι των παιδικών του χρόνων. Για μικρασιάτες πρόσφυγες επρόκειτο να μιλήσουμε άλλωστε στη συνέχεια του σεναρίου μας. Τέλος, επέλεξα τη συνδρομή ενός Συμφραστικού Πίνακα Λέξεων, καθώς θεωρώ τα ψηφιακά περιβάλλοντα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας αλληλένδετα και αλληλοσυμπληρούμενα. Με τη συνδυαστική αξιοποίησή τους στο συγκεκριμένο σενάριο, επιδιώχθηκε να τα

¹ Μια περισσότερο ολοκληρωμένη πρόταση αξιοποίησης των ΣΠΛ σε ένα διδακτικό σενάριο μπορεί ο ενδιαφερόμενος συνάδελφος να βρει στο Ιωάννης Κονδυλόπουλος, Μέσα από τον καθρέφτη και τι βρήκαμε εκεί, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2014.

αντικρίσουν έτσι και οι μαθητές, ώστε στο μέλλον να αναζητούν υλικό για τις εργασίες τους σε περισσότερα από ένα περιβάλλοντα.

Η δραστηριότητα που έπρεπε να διεκπεραιώσουν στο σημείο αυτό οι ομάδες με τη βοήθεια του ΣΠΛ ήταν σχετικά απλή και στόχευε στο:

- να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους τον στίχο με τον οποίο ξεκίνησε το διδακτικό μας σενάριο κατά την προηγούμενη ώρα,
- να εφαρμόσουν τις οδηγίες που είχαν μέχρι εκείνη τη στιγμή δοθεί για να περάσουν μέσω του ενεργού δεσμού από τον στίχο στο ποίημα και να το διαβάσουν ολόκληρο,
- να έρθουν, τέλος, σε πρώτη επαφή με το συγκεκριμένο περιβάλλον ώστε να μπορέσουν στο σπίτι να μελετήσουν ποιήματα με τα οποία θα συμπλήρωναν τον πίνακα ανακοινώσεών τους.

Ζητήθηκε, λοιπόν, να εντοπίσει κάθε ομάδα τους στίχους «δεν ξέρω πολλά πράγματα από σπίτια | ξέρω πως έχουν τη φυλή τους, τίποτε άλλο.» μέσα στον Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων του Σεφέρη και στη συνέχεια, μέσω του ενεργού δεσμού, να “ανοίξει” ολόκληρο το ποίημα. Σε πέντε περίπου λεπτά όλες οι ομάδες είχαν ανταποκριθεί στη δραστηριότητα.

Στο σημείο αυτό τόνισα στην ολομέλεια ότι, κατά την προσέγγιση ενός ποιήματος, είναι απαραίτητο να το βλέπουμε ως όλον και όχι αποσπασματικά. Η επισήμανση στόχευε στο να μην δοθεί η εσφαλμένη εντύπωση στους μαθητές ότι η πρακτική να απομονώνονται στίχοι ή αποσπάσματα ενός ποιήματος είναι επαρκής: υπάρχουν ενδεχομένως στίχοι που μας γοητεύουν, αποτυπώνονται στο μυαλό μας και τους ανακαλούμε συχνά σε διάφορες περιστάσεις, ωστόσο, ζητούμενο αποτελεί πάντα η επαφή μας με κάθε ποίημα στο σύνολό του. Μάλιστα, οι ΣΠΛ της «Ανεμόσκαλας» ανταποκρίνονται στο αίτημα αυτό, παρέχοντας τη δυνατότητα μετάβασης από τον στίχο στο ποίημα, από το μέρος στο όλον.

Αμέσως μετά διαβάστηκε το πρώτο μέρος της *Κίχλης*, από όπου προέρχεται ο συγκεκριμένος στίχος και ζητήθηκε από τις ομάδες να το προσεγγίσουν σύντομα με τη βοήθεια των παρακάτω ερωτημάτων του [Φύλλου εργασίας 2](#):

- ποια στοιχεία μάς δίνει το ποίημα αυτό για τη «φυλή των σπιτιών»;
- Ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιείται κυρίως στους στίχους 12-23;
- Τι συνέβη με «τα σπίτια» του αφηγητή;

Οι ομάδες συζήτησαν για πέντε περίπου λεπτά σχετικά με τις ερωτήσεις αυτές. Κατά το επόμενο πεντάλεπτο δόθηκε εκ περιτροπής ο λόγος σε εκπροσώπους κάποιων ομάδων ώστε να εκθέσουν στην ολομέλεια τα στοιχεία που εντόπισαν μέσα στα ποιήματα· όπως αναμέναμε, έγινε λόγος για την εκτενή χρήση της προσωποποίησης, που επιτρέπει στον αφηγητή να μας παρουσιάσει τη φυλή των σπιτιών με τρόπο παραστασικό. Εστιάσαμε, σύμφωνα και με τον αρχικό σχεδιασμό, στους στίχους 12-23 και δεν επιμείναμε στους στίχους 24-40, που αναμέναμε να δημιουργήσουν τις περισσότερες ερμηνευτικές δυσκολίες. Άλλωστε, στόχος της δραστηριότητας δεν ήταν να “αναλύσουμε”, ακολουθώντας τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, το ποίημα στίχο-στίχο. Ανταποκρίσεις επιχειρήσαμε να προκαλέσουμε, ώστε να συμπληρωθεί στη συνέχεια ο «Πίνακας ανακοινώσεων» κάθε ομάδας.

Επιπλέον, οι μαθητές μπόρεσαν να κατανοήσουν καλύτερα τον στίχο περί φυλής των σπιτιών (στ. 11), αλλά και να έρθουν σε επαφή (μέσω του τρίτου ερωτήματος) με τον στίχο που έδωσε στο σενάριο μας τον τίτλο και τον άξονα γύρω από τον οποίο δομήθηκε: τη βίαιη αποκοπή κάποιου από το σπίτι του (στ. 1).

Προετοιμάστηκε έτσι το πέρασμα στην επόμενη φάση του σεναρίου, την κύρια, που αφορά σε ανθρώπους που στερήθηκαν βίαια τα σπίτια τους. Για να ολοκληρωθεί, ωστόσο, ο πίνακας ανακοινώσεων που κάθε ομάδα ξεκίνησε να δημιουργεί ήδη από την προηγούμενη ώρα, καθώς η διδακτική ώρα έφτανε στο τέλος της, οι μαθητές κλήθηκαν να ανατρέξουν στα υπόλοιπα αποτελέσματα της αναζήτησής μας στον

ΣΠΛ του Σεφέρη μέσω του οικιακού τους υπολογιστή για να εξοικειωθούν με τη χρήση του εργαλείου αυτού, διαβάζοντας παράλληλα και άλλα ποιήματά του.

Ζήτησα, λοιπόν, ως ατομική εργασία να ανατρέξει κάθε μαθητής στον ΣΠΛ του Σεφέρη και:

- α. να επιλέξει κάθε ομάδα, με συζήτηση μέσω του Wiki, ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά αποσπάσματα από ποιήματα του Σεφέρη, στα οποία εμπεριέχεται η λέξη «σπίτι», και να τα μεταφέρει με «αντιγραφή-επικόλληση» σε ένα πλαίσιο μέσα στον πίνακα ανακοινώσεών της. Επιπλέον, να επικολλήσει το url του ποιήματος αυτού στο συγκεκριμένο πλαίσιο, ώστε να είναι εύκολη η μετάβαση της υπόλοιπης τάξης από το απόσπασμα σε ολόκληρο το ποίημα,
- β. να επιλέξει και να ανεβάσει στον πίνακα ανακοινώσεων πολυμεσικό υλικό (φωτογραφίες, βίντεο, τραγούδια κλπ.) που σχετίζεται με την εικόνα του «σπιτιού» που είχε αποκομίσει έως τη συγκεκριμένη στιγμή η ομάδα.

Στόχος του πρώτου σκέλους της παραπάνω δραστηριότητας ήταν τα μέλη κάθε ομάδας να εφαρμόσουν όσα άκουσαν για τον ΣΠΛ του Σεφέρη, να επαναλάβουν την απλή αναζήτηση μέσω του όρου *σπιτ**, να διαβάσουν ποιήματα του Σεφέρη και, μέσω του Wiki, να συζητήσουν και να αποφασίσουν ποιον στίχο (και ποιο ποίημα) θα ενσωμάτωναν στον πίνακα ανακοινώσεών τους. Ωστόσο, απέμενε να εφαρμόσουν τα παιδιά στην πράξη αυτό που συζητήθηκε προηγουμένως: την ανάγκη, δηλαδή, να διαβάζουμε ολόκληρα τα ποιήματα και όχι μεμονωμένους στίχους τους. Με την παράθεση του url κάθε ποιήματος θα μπορούσε η ολομέλεια να έρθει σε επαφή με το ποίημα που επέλεξε κάθε ομάδα. Με το δεύτερο σκέλος, τα παιδιά καλούνταν να μεταχειριστούν άλλους σημειωτικούς τρόπους για να εκφράσουν την ανταπόκρισή τους στο θέμα.

Β' φάση: Από την τάξη μας μεταβήκαμε στη Θεσσαλονίκη

3^η ώρα

Η τάξη συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Παρουσιάστηκαν εκ περιτροπής οι πίνακες ανακοινώσεων των ομάδων. Ανοίξαμε τη σελίδα του Wiki με τίτλο «Τα σπίτια έχουν τη φυλή τους», στην οποία είχαν ενσωματωθεί οι πίνακες ανακοινώσεων όλων των ομάδων, και καθεμία από αυτές έλαβε τον λόγο και παρουσίασε την εργασία, την οποία είχε ξεκινήσει τις δύο προηγούμενες ώρες στο εργαστήριο και είχε ολοκληρώσει ασύγχρονα στο σπίτι.

Κατά την αξιολόγηση των πινάκων ανακοινώσεων δόθηκε έμφαση στους παρακάτω άξονες:

- α. Πώς προσέγγισε κάθε ομάδα το θέμα; Κινητοποιήθηκε επαρκώς ώστε τα μέλη της να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις ιδέες, τις εικόνες που σχημάτισαν για το θέμα με τρόπο πρωτότυπο;
- β. Το μη λεκτικό υλικό που επιλέχθηκε (βίντεο, φωτογραφίες, φόντο πίνακα) ανταποκρινόταν και συστοιχούσε προς τις λέξεις και τα ποιήματα που παρατέθηκαν;
- γ. Πώς συνεργάστηκε κάθε ομάδα (στο σημείο αυτό ζητήσαμε την αυτοαξιολόγηση της εργασίας από τα μέλη της);

Διαπιστώσαμε ότι, μολονότι υπήρξαν ατομικές αναρτήσεις στο Wiki από την πλειοψηφία των μαθητών με στίχους από διάφορα ποιήματα του Σεφέρη που εμπεριέχουν τη λέξη «σπίτι», οι περισσότερες ομάδες αμέλησαν να αναρτήσουν κάποιον στίχο (και το url του ποιήματος από το οποίο προέρχεται) στο τρίτο πλαίσιο του πίνακα ανακοινώσεων. Με άλλα λόγια, μολονότι κάθε μαθητής εργάστηκε με επιμέλεια σε ατομικό επίπεδο με το συγκεκριμένο ψηφιακό εργαλείο, δεν προχώρησε και στην απαιτούμενη, για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, συνεργασία για την τελική επιλογή και ανάρτηση ενός χαρακτηριστικού στίχου. Ακολουθούν

χαρακτηριστικά στιγμιότυπα με τους πίνακες ανακοινώσεων των ομάδων. Σημειώνεται ότι είχε συμφωνηθεί οι ομάδες να διαλέξουν το όνομά τους από τα ονόματα των οδών της Σπάρτης.

→ C grandpalit.pbworks.com/w/page/93387734/Oi%20πίνακες%20ανακοινώσεων%20των%20ομάδων

Οι πίνακες ανακοινώσεων των ομάδων

last edited by giannis 2 weeks, 1 day ago

Page history

Ομάδα Αγησιλάου
Εργασία για τα κάτιμα από [REDACTED]

Ιο πλαίσιο :
Σημή :
ζεστασι , οικογένεια , στέγη , αγάπη , ελπίδα , καταφύγιο , χαρά , εμπιστοσύνη , στοργή , φροντίδα .
διασκέδαση , ευτυχία , σπίτι , κήπος , πόρτα του σπιτιού , πατάτα , χαρούμενα πρόσωπα , γενείς , καναπές , ρολόι ,
τάπα , παιχνίδια , φαγητό , τραπέζι , αηδή , μεγαλούπολη , κρεβάτι .

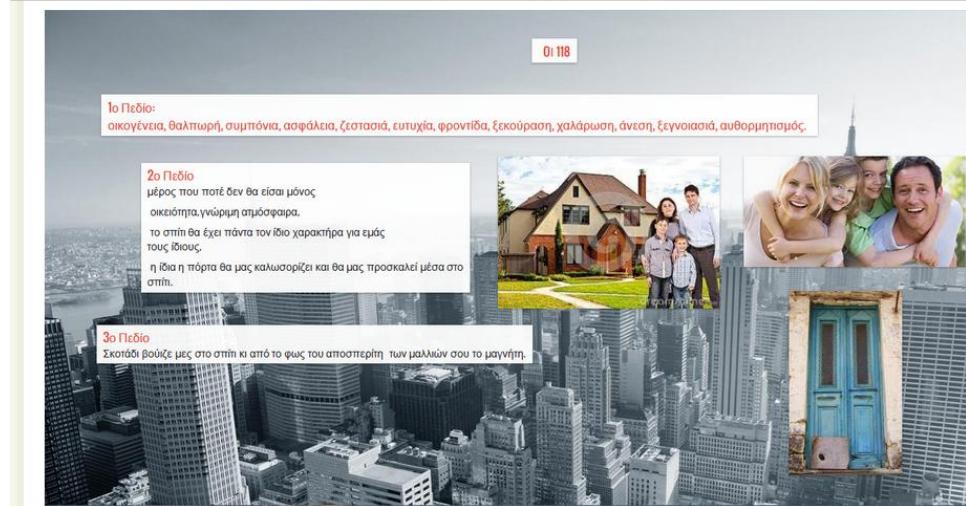
2ο πλαίσιο (μετά την ακρόαση του τραγουδιού) :
καλυβάκια , κανονέρια αρχή , χερά γέννησης , γιατρεία λόπης , λουσιδία , γείτονες , ο κόσμος μας , εμείς , ήλιος , φως
πουλιά , πειστέρια , παντούνιο σπίτι , απεραντουσάνη σαν τη θάλασσα , μέρα-νύχτα , μεράκι , κομμάτι μου .
"και αν τον κόσμο γύρισα /κοντά σου ξαναγύρισα " , συνεργασία , "Φέραν τα τέσσερα κλειδιά " .
"Την καρδιά μου φοτοες " δεντρά , περιβόλαια , μάύροι και φυσιοχ άνθρωποι , ραβδόσκονο , πνεύμα , ευλαγήα ,
ένα φιλάδ , μια ζεστή αγκαλιά , χρώματα , ανθρωπότητα , ψυχή , κύρος & μεγαλείο , καλοκαιρι & χειμώνας , παράδυμα ,
λιακάδα , μπαλκόνι , ταράσα , σκαλά , αναγκόκαρδος-η-ο , νοικοκύρης , γέφυρα "ξέω-μέσα " .

Επιλογή εικόνας :
Διαλέξαμε αυτή την εικόνα γιατί εννια ο
κόσμος μας . Είναι τα πάντα . Ουρανός ,
θάλασσα , γη , χωριάρι ...σπίτια .

Παρατηρούμε ότι η συγκεκριμένη ομάδα δεν έχει ενσωματώσει σε τρίτο πλαίσιο έναν σεφερικό στίχο, μολονότι τα μέλη της είχαν εντοπίσει κάποιους στην «Ανεμόσκαλα». Από την άλλη, η ομάδα φροντίζει να αιτιολογήσει την επιλογή της εικόνας του συγκεκριμένου σπιτιού μέσα σε χωριστό πλαίσιο.

grandpalit.pbworks.com/w/page/93387734/Oι%20πίνακες%20ανακοινώσεων%20των%20ομάδων

Συζητήθηκε η επιλογή του φόντου. Τα μέλη της ομάδας, μετά τις παρατηρήσεις των συμμαθητών τους, δήλωσαν ότι ήταν μάλλον υπερβολική, σε σχέση και με τις λέξεις που είχαν καταγράψει στα δύο πρώτα πλαίσια. Ωστόσο, αξιολογήθηκε θετικά η χρήση των χαρούμενων οικογενειών μπροστά στο σπίτι, αλλά και η πόρτα από νησιώτικο σπίτι που παρέπεμπε στην ανάρτηση [Πόρτες στα σπίτια των νησιών μας \(Οι πόρτες της Λευκάδας\)](#), η οποία είχε μελετηθεί κατά την προηγούμενη ώρα.

Δεκαπέντε λεπτά πριν χτυπήσει το κουδούνι, πήρα τον λόγο και ενημέρωσα τους μαθητές ότι για τις επόμενες πέντε διδακτικές ώρες η τάξη μας, που είχε ήδη έλθει σε πρώτη επαφή με την έννοια του σπιτιού, επρόκειτο να προσεγγίσει το θέμα εκ του αντιθέτου: Τι συμβαίνει όταν κάποιος στερηθεί βίαια το σπίτι του; Ο τίτλος της νέας σελίδας που είχε ήδη ανοίξει στο Wiki ήταν και αυτήν τη φορά δανεισμένος από την ποίηση του Σεφέρη: «[Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν](#)» (Κίχλη, Α΄, «Το σπίτι κοντά στη θάλασσα»). Με τον τρόπο αυτόν περάσαμε από την πρώτη ενότητα του σεναρίου στη δεύτερη, που αφορούσε στην αξιοποίηση της ενότητας «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» στις «[Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα](#)».

Ανοίξαμε στον διαδραστικό πίνακα τη σχετική σελίδα του Wiki που έφερε ως τίτλο τον στίχο που προαναφέρθηκε. Ένας μαθητής διάβασε:

Ας υποθέσουμε ότι δύο συνομήλικοί σας από τη Θεσσαλονίκη, που φοιτούν, όπως και εσείς, σε τμήμα της Β' Γυμνασίου, πρέπει μέσα στις επόμενες εβδομάδες να συνθέσουν, στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, μια εργασία για την πόλη τους, όπως αυτή παρουσιάζεται σε λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες και αρχειακό υλικό μέσα στον ιστοχώρο «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)», αλλά και σε έντυπο υλικό.

Ο ένας από τους συμμαθητές σας αυτούς ονομάζεται Ινο και ο άλλος Ιάκωβος· ο πρώτος είναι από τους λίγους Εβραίους που κατοικούν σήμερα στη Θεσσαλονίκη. Οι παππούδες του δεύτερου βρέθηκαν στην πόλη αυτή ως πρόσφυγες μετά τη Μικρασιατική καταστροφή.

Τα δύο παιδιά είναι προς το παρόν αναποφάσιστα: από πού, άραγε, να ζεκινήσουν την περιπλάνη τους στην πόλη τους, πού να εστιάσουν και πού να καταλήξουν; Τι θα λέγατε να τους προτείνουμε να μιλήσουν για τις «φυλές των σπιτιών» της Θεσσαλονίκη που σχετίζονται με γεγονότα που αφορούν στην καταγωγή τους: τα σπίτια των προσφύγων και τα σπίτια των Εβραίων. Για να γίνει, όμως, κάπι τέτοιο, πρέπει να έρθουμε και εμείς σε επαφή με τα συγκεκριμένα θέματα. Στην προσπάθειά μας θα μας βοηθήσουν οι υποενότητες «Πόλη και πρόσφυγες» και «Μια εβραϊκή πόλη» από την ενότητα που αφορά στη Θεσσαλονίκη στην ιστοσελίδα με τίτλο «Λογοτεχνία και πόλεις», που συμπεριλαμβάνεται στις «Ψηφίδες για την Ελληνική γλώσσα».

Προσδοκούσαμε ότι, με την επινόηση των δύο μαθητών από τη Θεσσαλονίκη, τα παιδιά θα κινητοποιούνταν και θα ήθελαν να βοηθήσουν τους δύο συνομηλίκους τους στην ολοκλήρωση μιας εργασίας σχετικά με ένα θέμα που και οι ίδιοι είχαν

αρχίσει να προσεγγίζουν. Ξεκαθαρίστηκε, βέβαια, εξαρχής ότι εδώ είχαμε την προσομοίωση μιας συνεργασίας εξ αποστάσεως και ότι δεν επρόκειτο για υπαρκτά πρόσωπα. Τα παιδιά συμφώνησαν ότι μια τέτοια συνεργασία φαινόταν ενδιαφέρουσα.

Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, μεταβαίνοντας στο ψηφιακό περιβάλλον που επρόκειτο να αποτελέσει τον χώρο της διερεύνησης του θέματος, σημείωσα ότι η ενότητα για τη Θεσσαλονίκη αποτελούνταν στην προκειμένη φάση από τέσσερις υποενότητες από τις οποίες θα αξιοποιούσαμε τις δύο πρώτες (που άλλωστε ήταν οι μόνες που είχαν αναρτηθεί όταν γραφόταν το αρχικό σενάριο): «Πόλη και πρόσφυγες» και «Μια εβραϊκή πόλη».

Ανέθεσα, λοιπόν, ως ατομική εργασία για το σπίτι να επισκεφθούν οι μαθητές τις εισαγωγικές σελίδες των δύο αυτών υποενοτήτων (ή οποιαδήποτε άλλη ιστοσελίδα σχετικά με την ιστορία της Θεσσαλονίκης) και να αναρτήσουν στη σελίδα με τίτλο «Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν» ορισμένα ιστορικά στοιχεία που θα βιοθούσαν τους συμμαθητές τους:

- α. Να θυμηθούν τα γεγονότα που οδήγησαν στη μαζική εισροή προσφύγων στον ελλαδικό χώρο και ιδίως στη Θεσσαλονίκη μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και
- β. να ενημερωθούν για την προέλευση και τύχη του εβραϊκού στοιχείου της πόλης.

Κρίθηκε απαραίτητο οι μαθητές να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τα ιστορικά γεγονότα, πριν από την επόμενη ώρα, ώστε τα *κείμενα*, υπό την ευρύτερη έννοια, που θα αξιοποιούνταν στη συνέχεια να ενταχθούν στο ιστορικό τους πλαίσιο.

Η σχετική δραστηριότητα αναρτήθηκε στο Wiki. Με τον τρόπο αυτό, αλλά και χάρη στο γεγονός ότι για κάθε καινούρια δραστηριότητα ανοίγαμε μια νέα σελίδα στον συνεργατικό μας χώρο, θελήσαμε να καταδειχθεί ότι δεν τον θεωρούσαμε απλό συμπλήρωμα της διαδικασίας, αλλά κύριο χώρο της συνεργασίας μας, που έτσι συνεχίζοταν ασύγχρονα και εκτός διδακτικών ωρών. Κάποιοι μαθητές

συνειδητοποίησαν αυτήν την ουσιώδη παράμετρο και συμμετείχαν με αναρτήσεις και εργασίες στο Wiki. Άλλοι δεν έδειξαν αντίστοιχη προθυμία και προτιμούσαν να φέρνουν τις εργασίες τους σε χειρόγραφη μορφή, μιλονότι διέθεταν οικιακό υπολογιστή με σύνδεση στο διαδίκτυο. Ας μην ξεχνάμε στο σημείο αυτό ότι πολλοί μαθητές δεν έχουν ευχέρεια στην πληκτρολόγηση, όπως και ότι δύσκολα αλλάζουν οι ταυτότητες όχι μόνο των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών, σε ένα περιβάλλον, όπως το ελληνικό σχολείο, που δείχνει απρόθυμο να ενσωματώσει ουσιαστικά νέους τρόπους συν-εργασίας.

4^η ώρα

Η ολομέλεια συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Για τα πρώτα δέκα λεπτά παρουσιάστηκε στον διαδραστικό πίνακα μέρος του υλικού που είχε ήδη αναρτηθεί στο Wiki σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα της άφιξης των μικρασιατών προσφύγων στη Θεσσαλονίκη και τον διωγμό των Εβραίων από αυτήν κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής.

Για να ξεκινήσει η περιδιάβαση της τάξης στην πόλη της Θεσσαλονίκης, πρότεινα στη συνέχεια την ανάγνωση του σύντομου αποσπάσματος από την *Ψυχή μπλε και κόκκινη* του Περικλή Σφυρίδη, που παρατίθεται στην ενότητα «[Πόλη και πρόσφυγες](#)»—Γύρω από τα τείχη—Σπίτια: από τη στέγαση στην κατεδάφιση – [Ενα προσφυγικό κατάλυμα](#).

Η ανάγνωση του σύντομου αποσπάσματος, που προβλήθηκε στον διαδραστικό πίνακα, ενώ παράλληλα μοιράστηκε και σε φωτοτυπία, διήρκεσε δεκαπέντε περίπου λεπτά. Υπενθυμίζεται ότι στο απόσπασμα αυτό αποτυπώνονται με ρεαλιστικό τρόπο οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης στο προσφυγικό κατάλυμα σε αντιδιαστολή με το «δίπατο αρχοντικό της Πόλης» (για το οποίο γίνεται επίσης λόγος στο απόσπασμα), το οποίο αναγκάστηκε να το εγκαταλείψει η οικογένεια μετά την Καταστροφή. Με τη βοήθεια των μαθητών, τα υπόλοιπα λεπτά της ώρας εντοπίστηκαν και υπογραμμίστηκαν στον διαδραστικό πίνακα τα χωρία του αποσπάσματος μέσω των

οποίων αναδεικνύονται οι δυσχέρειες που αντιμετώπισαν οι πρόσφυγες. Καταβλήθηκε προσπάθεια να αναδειχθεί πώς συμβάλλει σε αυτήν την κατεύθυνση η περιγραφή του προσφυγικού καταλύματος και έγινε λόγος για την ιστορία της ευρύτερης οικογένειας του αφηγητή, τις τύχες της οποίας μαθαίνουμε μέσα από το συνειρμικό ξετύλιγμα των αναμνήσεών του.

Παρεκκλίνοντας λίγο από το αρχικό σενάριο προτίμησα στο σημείο αυτό να δοθεί προς επεξεργασία στο σπίτι το απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Σκαμπαρδώνη *Ουζερί Τσιτσάνης*, με τίτλο «Στη βίλα, Βελισαρίου 42», ώστε να το προετοιμάσει κάθε μαθητής με άξονα τις ερωτήσεις του [φύλλου εργασίας 3](#) (κρατώντας σημειώσεις πάνω στο φωτοτυπημένο κείμενο) και να μη χαθεί χρόνος με την ανάγνωσή του στο επόμενο μάθημα.

Πέντε λεπτά πριν χτυπήσει το κουδούνι τους ενημέρωσα ότι, όπως διαφαινόταν και από τις ερωτήσεις του [φύλλου εργασίας 3](#), στόχος μας θα ήταν να εστιάσουμε και να μελετήσουμε τις περιγραφές του κειμένου. Έτσι, ανακλήθηκαν όσα είχαν ήδη μάθει τα παιδιά για την *Περιγραφή* από την τρίτη ενότητα της [Νεοελληνικής Γλώσσας Α' Γυμνασίου](#) (σελ. 43), με την προβολή του σχετικού αποσπάσματος στον διαδραστικό πίνακα². Υπενθυμίστηκαν στο σημείο αυτό σύντομα όσα είχαν ήδη συζητηθεί για τον τρόπο δόμησης μιας περιγραφής, για τα μέρη του λόγου που χρησιμοποιούνται, για τον τρόπο με τον οποίο εκφράζει ο αφηγητής τις εντυπώσεις και τα συναισθήματά του σχετικά με όσα περιγράφει. Άλλωστε, στο ζήτημα αυτό, που αποτελεί κύριο στόχο του σεναρίου μας σχετικά με τις γνώσεις για τη λογοτεχνία, επρόκειτο να επανέλθουμε στο επόμενο μάθημα.

² Κατά τη δημιουργία του σεναρίου δεν ήταν ακόμη στη διάθεση του χρήστη λήμμα για την *Περιγραφή* στις «Ψηφίδες». Το σχετικό λήμμα στο *Λεξικό Λογοτεχνικών Ορων* (σελ. 145-146) είναι, κατά την άποψή μου, υπέρμετρα απαιτητικό για τους μαθητές της Α' Γυμνασίου. Για τους παραπάνω λόγους προτείνεται η παραπομπή στο βιβλίο της *Νεοελληνικής Γλώσσας* της Α' Γυμνασίου (ενότητα 3), χωρίς να αποκλείεται η χρήση υλικού που θα δημιουργήσει όποιος αποφασίσει να εφαρμόσει το σενάριο.

5^η ώρα

Με άξονα το Φύλλο εργασίας 3, εξετάστηκε από την ολομέλεια, που είχε συγκεντρωθεί στην αίθουσα διδασκαλίας, το κείμενο του Σκαμπαρδώνη ώστε να εστιάσουμε σε έναν από τους στόχους μας, που αφορούσε στις γνώσεις σχετικά με τη λογοτεχνία, την περιγραφή και την τεχνική της.

Συγκεκριμένα, οι μαθητές έλαβαν εκ περιτροπής τον λόγο και εξέθεσαν στην ολομέλεια τις απόψεις τους σχετικά με τα παρακάτω ερωτήματα:

- σε ποιους χώρους κινείται ο αφηγητής;
- Συνδέεται η κίνησή του στον χώρο με τις περιγραφές του;
- Ποια μέρη του οικοδομήματος περιγράφονται;
- Ποια αντικείμενα περιγράφει ο αφηγητής;
- Πώς χρησιμοποιούνται τα επίθετα; Τι δείχνουν αυτά: χρώματα, υλικά, σχήματα, κάτι αλλο;
- Πώς χρησιμοποιούνται τα επιρρήματα; Ποια φανερώνουν τόπο και ποιος ο ρόλος τους μέσα στο κείμενο;
- Πώς δηλώνεται η ανθρώπινη παρουσία (ή υποδηλώνεται η απουσία);
- Πώς φαντάζεστε τους παλαιούς ενοίκους του σπιτιού; Σε ποιον βαθμό καθόρισαν οι νέοι ένοικοι τον χαρακτήρα του συγκεκριμένου σπιτιού; Ποιες είναι οι παρεμβάσεις τους; Πόσο αναμενόμενες ήταν;

Οι πρώτες ερωτήσεις είχαν ως στόχο να στρέψουν την προσοχή των παιδιών σε σημεία των περιγραφών που ενδεχομένως δεν είχαν προσέξει ή να τα βοηθήσουν να ανακαλέσουν γνώσεις τους σχετικά με την τεχνική της περιγραφής και να εμβαθύνουν σε αυτήν. Έγινε αντιληπτό ότι η περιγραφή συνδέεται κυρίως με τον άξονα του χώρου. Επισημάνθηκε ότι στην προκειμένη περίπτωση ο αφηγητής περιέγραφε τη βίλα κινούμενος έξω από και μέσα σε αυτήν, κάτι που θεωρήθηκε φυσιολογικό για ένα τόσο μεγάλο κτίριο. Μία μαθήτρια επισήμανε ότι δεν είχαμε

κάτι ανάλογο με την περιγραφή του προσφυγικού καταλύματος στο κείμενο του Σφυρίδη, καθώς οι χώροι ήταν ολιγάριθμοι και η επίπλωση στοιχειώδης.

Μας δόθηκε επίσης η ευκαιρία να προσδιορίσουν οι μαθητές τη λειτουργία που έχουν συγκεκριμένα μέρη του λόγου (επίθετα για τη δήλωση του μεγέθους, του υλικού και του σχήματος των περιγραφόμενων αντικειμένων, καθώς και τοπικών επιρρημάτων ώστε να δηλωθεί η κίνηση του αφηγητή στον χώρο και να τοποθετηθούν σε αυτόν τα αντικείμενα της περιγραφής).

Θέλοντας να αναδείξουμε τη συμβολή του ανθρώπινου παράγοντα στον χαρακτήρα και την ιστορία ενός σπιτιού, είχαμε θέσει τα δύο τελευταία από τα προαναφερθέντα ερωτήματα. Όπως είχαμε καταλήξει και κατά τη φάση πριν από την ανάγνωση, τα σπίτια δεν είναι απλώς υλικά οικοδομήματα, αλλά χώροι όπου ζουν ή έχουν ζήσει άνθρωποι που άφησαν πίσω τους τα ίχνη της παρουσίας ή της απουσίας τους. Σχολιάστηκαν έτσι οι αλλαγές που επέφεραν στο οίκημα οι νέοι του ένοικοι, μαζί με τις συνδηλώσεις τους (σημαίες, σκοπιά, αίθουσα συγκέντρωσης, πορτρέτο Χίτλερ, αλλά και –το απροσδόκητο (;)– εμφανιστήριο φωτογραφιών: ο χαρακτήρας του οικοδομήματος αλλάζει μετά την επίταξή του από τον κατακτητή και προσαρμόζεται στις ανάγκες, τους σκοπούς και τις συνήθειές του). Επίσης, τα παιδιά είκασαν την οικονομική και κοινωνική ταυτότητα των απόντων, των παλαιών του δηλαδή ενοίκων: εύρωστοι, κοσμοπολίτες, με γούστο.

Με την εστίαση στις περιγραφές των προσώπων που δίνονται στο συγκεκριμένο απόσπασμα εξυπηρετήθηκε καλύτερα ο στόχος που αφορούσε στη λογοτεχνία, ώστε να μη δημιουργηθεί η εντύπωση σε κάποιους μαθητές ότι οι περιγραφές αφορούν μόνο σε χώρους ή αντικείμενα. Για τα επόμενα δέκα λεπτά μελετήσαμε, λοιπόν, τις περιγραφές του Βιλτιτσένι, του Μπρούνερ και του Χαρσόν, που δίνονται διαδοχικά στις σελίδες 233-234 του μυθιστορήματος. Συζητήσαμε σχετικά με την πρώτη εντύπωση που προκάλεσε στον αφηγητή καθένα από τα τρία πρόσωπα (υπογραμμίστηκαν στον διαδραστικό πίνακα τα σχετικά σχόλια του

αφηγητή). Έτσι, την κάθε περιγραφή δεν την αντικρίσαμε ως μια εικόνα που αποτυπώνεται ψυχρά από έναν άψυχο φακό. Η επιλογή των λεπτομερειών και των λέξεων είναι ενδεικτική της εντύπωσης-στάσης του αφηγητή από/για τα περιγραφόμενα πρόσωπα. Η περιγραφή αντιμετωπίστηκε, υπό αυτήν την έννοια, σε ενδοκειμενικό επίπεδο ως εντύπωση και σε εξωκειμενικό ως κατασκευή. Μάλιστα, σχολιάσαμε ότι ενώ το κείμενο του Σφυρίδη, που αφορά σε γεγονότα του παρελθόντος, στηρίζεται σε αναμνήσεις, το κείμενο του Σκαμπαρδώνη, στο οποίο η αφήγηση γίνεται σε χρόνο ενεστώτα (σαν ο χρόνος της αφήγησης να ταυτίζεται με τον χρόνο της ιστορίας) στηρίζεται σε εντυπώσεις.

Επιπλέον οι μαθητές τοποθετήθηκαν για τα παρακάτω:

- το οίκημα της οδού Βελισαρίου επιλέχθηκε ως κατοικία του διοικητή των SD Βιτσλιτσένι, λόγω της πολυτέλειας, της άνεσης και του καλού γούστου με το οποίο το είχαν διακοσμήσει οι... προηγούμενοι ένοικοι του. Κάποιος μαθητής αναρωτήθηκε αν κατά την επιλογή έπαιξε ρόλο και η τοποθεσία στην οποία είχε κτιστεί.
- Στους μαθητές προκάλεσε μεγάλη εντύπωση το γεγονός ότι ο διώκτης των Εβραίων επρόκειτο να κατοικήσει σε ένα... εβραϊκό σπίτι, κατασκευάζοντας μάλιστα ένα εμφανιστήριο φωτογραφιών στο υπόγειο του σπιτιού αυτού. Τους ενημέρωσα ότι στη συνέχεια του μυθιστορήματος διαβάζουμε ότι πολλές από τις φωτογραφίες που τράβηξε και εμφάνισε ο Βιλτιτσένι απαθανάτιζαν τους Εβραίους των γκέτο και των τρένων της ντροπής.
- Ζητήθηκε, τέλος, η σύγκριση των σπιτιών των δύο κειμένων. Τα παιδιά εντόπισαν εύκολα σε ποια φυλή ανήκε το καθένα από αυτά και ιδίως το «δίπατο αρχοντικό της Πόλης», που δεν περιγράφεται, αλλά απλώς αναφέρεται στο κείμενο του Σφυρίδη.

Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, άνοιξα τη σελίδα που είχα δημιουργήσει στο Wiki με τίτλο «Ας στείλουμε μια ηλεκτρονική επιστολή». Ένας μαθητής διάβασε την ατομική εργασία-αποστολή που ανατέθηκε για την επόμενη φορά:

Τώρα που διαβάσαμε τα κείμενα του Περικλή Σφυρίδη και του Γιώργου Σκαμπαρδώνη, μπορούμε να στείλουμε στους δύο συμμαθητές μας από τη Θεσσαλονίκη μια ηλεκτρονική επιστολή. Στην επιστολή του ο καθένας/η καθεμιά από εσάς καλό είναι:

- ✓ αφού συστηθεί, να δηλώσει στον Τνο και στον Ιάκωβο την πρόθεση της τάξης μας να τους βοηθήσει στην εργασία τους και να τους προτείνει τους να μιλήσουν για τα σπίτια των Εβραίων και των προσφύγων.
- ✓ Να προτείνει στα δύο παιδιά από τη Θεσσαλονίκη να γράψουν στην εργασία που προετοιμάζουν ένα κομμάτι για τα προσφυγικά καταλύματα, αντλώντας καταρχάς στοιχεία από το κείμενο του Περικλή Σφυρίδη που μόλις διαβάσαμε, και να τα προτρέψει να αξιοποιήσουν τις περιγραφές ή τις αναφορές σε σπίτια, που υπάρχουν στο απόσπασμα, τις οποίες και θα υποδείξει.
- ✓ Να επιλέξει όποια από τις περιγραφές του κειμένου του Σκαμπαρδώνη του έκανε εντύπωση και να προτείνει στα δύο παιδιά από τη Θεσσαλονίκη να την αξιοποιήσουν στην εργασία τους, εξηγώντας τους λόγους επιλογής της.
- ✓ Να εκφράσει, τέλος, τις εντυπώσεις και τα συναισθήματά του, μετά την ανάγνωση των δύο κειμένων, σε σχέση πάντα με το θέμα που εξετάζουμε.

Την επιστολή του θα την επικολλήσει ο καθένας/η καθεμιά από εσάς στη σελίδα αυτή στο Wiki πριν από το επόμενό μας μάθημα, για να αποφασίσουμε με τα σχόλιά μας εκεί ποια στοιχεία της θα

αξιοποιήσουμε, ώστε να συντάξουμε την επιστολή που θα στείλουμε
τελικά στους δύο συμμαθητές σας.

Σκοπός της ατομικής αυτής εργασίας ήταν να αξιολογηθεί η έως εκείνη τη
στιγμή πορεία κάθε μαθητή στα παρακάτω σημεία:

- πώς είχε προσλάβει ο καθένας/η καθεμιά τα δύο κείμενα;
- Είχε κατανοήσει τα σημεία τους που συζητήθηκαν στην τάξη;
- Μπόρεσε να εντοπίσει τις περιγραφές;
- Κατά τη συγγραφή της επιστολής, έλαβε υπόψη το επικοινωνιακό πλαίσιο,
τον σκοπό και τις περιστάσεις επικοινωνίας;

6^η ώρα

Η τάξη συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Στον διαδραστικό πίνακα προβλήθηκε κατά το πρώτο εικοσάλεπτο η σελίδα του Wiki με τις επιστολές των μαθητών και τις προτεινόμενες από αυτούς περιγραφές. Πολλοί μαθητές είχαν επιλέξει και υπογραμμίσει (με διαφορετικό χρώμα ο καθένας) κομμάτια από τις επιστολές των συμμαθητών τους, με στόχο να συνδημιουργήσει η τάξη την τελική επιστολή, που (υποτίθεται ότι) επρόκειτο να αποσταλεί στα δύο παιδιά. Παρατίθενται ως τεκμήρια στιγμιότυπο από το Wiki, καθώς και χαρακτηριστικές επιστολές, που μεταφέρθηκαν σε αρχείο Word με αντιγραφή επικόλληση από την εν λόγω σελίδα³.

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο spitia_ef_tekm_1.

PB grandpalit licensed for C grandpalit.pbworks.com/w/page/93732827/Γράφουμε%20μια%20επιστολή%20προς%20τα%20παιδιά

Στο κείμενο "Στη Βίλα Βελιαρίου 42" με εντυπωσίους ίδιατερα στο τέρματα της περιγραφής του αφηγητή. Μας περιγράφει λεπτομερώς καθετί που βλέπει, καθώς κινείται στο χώρο. Το γεγονός στη περιγραφή λεπτομερώς καθετί γύρω του δενχει την πεδανή περιέγεια του, κακώς και τον θαυμασμό του. Στις περιγραφές χρηματοποιούνται επίθετα που δενχνουν χρώματα, υλικά, σχήματα, αέρα, πρωσωπική άποψη κτλ. Από όλες αυτές τις εντυπωσιακότετες περιγραφές έχωρισα εκείνη την οποία μας παρουσιάζει με το που κατεβαίνει από την καρότσα του φορτηγού. Πριν ακόμη μετει στο πλούσιο, μεγάλο, επαπαγγέλμα αυτό κτήριο παραστήρησε στην κορυφή του να κυματίζει μια γερμανική κόκκινη σημαία που πάνω της, μέσα σε μάρμαρο κύκλο φαίνονται δύο μυτερά S, σε σχήμα διπλής αστραπής. Επέλεξα αυτήν την περιγραφή μας και θέλει να μας δείξει τη δύναμη και την έξουσία, που αισκόδουσι οι Γερμανοί στην επαπαγγέλμενη εβραϊκή βίλα. (Α)

Αγαπητέ Ήνω και Ιάκωβε,

Εμώπευτε μαθητές της Β' τάξης και συγκεκριμένα του 4ου Γυμνασίου Σπάρτης "Γιάννης Ρίτσος". Θέλουμε πολύ να σας προτείνουμε ιδέες για να προσθέσετε στην εργασία.

Για παράδειγμα, γράψτε ένα καμπάτη στην εργασία σας στην οποία να αναφέρεστε στα προσφυγικά καταλύματα. Μια και Εσύ, ίακωβε, είσαι πρόσιφυγας; γράψε για τα πολλά προσφυγικά καταλύματα της Θεσσαλονίκης. Για παράδειγμα, περιήγησε τη σπίτια γιατί, εφόσον ήταν προσφυγικά, σίγουρα οι άνθρωποι ζούσαν κάτω από άλλες συνήθειες ζήσης. Εμείς πρόσφατα κάνμε στα κεμένα ένα κένειον του Περικλή Συμβούλη που αναφέροταν σε αυτήν τη ζωή. Επίσης περιγράψε στην εργασία σου το γενελούγκον σου δέντρο όπως έκανε ο αφηγητής στο παραπόντα κείμενο με έμμεσο τρόπο.

Όσο για εδένα Ίνω, κάνε κάτι αντίτοιχο: περιγράψε και εօσια τα σπίτια των Εβραίων και γενικά τη δική σας νοστροπία. Επίσης, κόναμε ένα άλλο κείμενο στο οποίο γνωντάς ότι για τη σπίτι ενός Εβραίου, ο οποίος ήταν πολύ πλούσιος. Το κείμενο λέγεται "Στη Βίλα, Βελιαρίου 42" και έχει γραφει από τον Γιώργο Σκαρματιδάνη. Λόγω για το επίντ ένος Εβραίου, που ήταν πολύ πλούσιος.

Υπάρχει μια πολύ έντονη διαφορά σύναιμα στα δύο κεμένα γιατί στο πρώτο μας περιγράφει τη δύσκολη ζωή των προσφύγων, ενώ στο άλλο φανταζόμαστε την ονειρέμενη ζωή των ένοικων των έπαλέων οι Γερμανοί.

Χαρήκαμε πολύ για τις ιδέες που άσανε και έπιπλους για την εργασία σας.

Με εκτήμηρη, οι μαθητές της Β' τάξης.

Κ. Καραϊσκάδης

Διαβάζοντας τα δύο κείμενα, αντλήσαμε πολλές πληροφορίες για την ζωή των προσφύγων, οι οποίοι ξαφνικά αναγκάστηκαν να αποχωριστούν την οικογένειά τους, τα σπίτια τους, τα υπάρχοντα τους για να επιβιώσουν. Τόσο οι Εβραίοι σαν και οι Μικρασιατές ζούσαν μια ζωή με ανέσεις και ξαφνικά βρέθηκαν χωρίς να έχουν τίποτα... Οι παλαιότεροι έχουν να πουν δυστυχημένες και ευτυχημένες στηγές για αυτό μερις οι νεότεροι πρέπει να παραδειγματίζουμε και να γνωρίζουμε καλά το παρελθόν μας. Εναί ηματικό που γνωρίζουμε την καταγγητή και τις πίεσες μας, μιας και στριμόζουμενο στο παρελθόν θα συνεχίσουμε τη ζωή μας. Τα κείμενα αυτά μας γεννούν συναισθήματα σρηγής και αγανάκτησης απέναντι σε αυτούς τους ανθρώπους που προκάλεσαν συμφορές και πονο σε τους αδύνατους ανθρώπους. Γενικά και τα δύο κείμενα με εντυπωσίασαν πολύ! (Ε.)

Αγαπητοί μου συμμαθητές από Θεσσαλονίκη:

Λεγόμαι Ι. και είμαι μαθητής της Β' τάξης του 4ου Γυμνασίου Σπάρτης. Θα ήθελα να σας αρχίσουμε εγώ και η τάξη μου να επικοινωνούμε με εσάς και αν θέλετε κι εσείς στο κοντινό μέλλον να σας επικεφτούμε στη Θεσσαλονίκη!

Κάποιος μαθητής ανέλαβε, αξιοποιώντας τις προτάσεις των συμμαθητών του, να συντάξει το τελικό κείμενο της επιστολής, με το οποίο θα ξεκινούσε η συνεργασία.

Για τη συνέχεια επέλεξα, κατά παρέκκλιση από το αρχικό σενάριο που προέβλεπε την παρακάτω εργασία για το σπίτι, να ζητήσω να συγγράψει κάθε μαθητής ατομική εργασία μέσα στην τάξη με θέμα «Το δίπατο αρχοντικό της Πόλης». Θέμα της, επομένως, ήταν η περιγραφή του αρχοντικού στην Πόλη για το οποίο κάνει λόγο στο κείμενό του *Ψυχή μπλε και κόκκινη ο Σφυρίδης*, χωρίς να το περιγράφει αναλυτικά.

Οι μαθητές κλήθηκαν, μετά από όσα είχαν συζητηθεί κατά τις προηγούμενες ώρες, να αφήσουν ελεύθερη τη φαντασία τους, ώστε να συγγράψουν την περιγραφή του σπιτιού αυτού και να αναρτήσουν το κείμενό τους στο Wiki. Τους προέτρεψα να αξιοποιήσουν δημιουργικά όσα στοιχεία επιθυμούσαν από το κείμενο του Σκαμπαρδώνη, που στην προκειμένη περίπτωση θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πρότυπο αναφορικά με την τεχνική και τον τρόπο της περιγραφής. Αν πάλι κάποιος

ένιωθε ότι μπορούσε να περιγράψει το σπίτι εντελώς ελεύθερα, αγνοώντας το προτεινόμενο πρότυπο, αφέθηκε ελεύθερος να το επιχειρήσει.

Τα παιδιά εκπόνησαν την εργασία με ενδιαφέρον και ζήλο, ενώ κάποια ζήτησαν να τη συνεχίσουν στο σπίτι. Προσπάθησαν να επινοήσουν έναν αφηγητή (καθώς και την αιτία που βρέθηκε στο σπίτι, αν ήταν αυτοδιηγητικός), δόμησαν καλά τα κείμενά τους, προχώρησαν στα συναισθήματα και τις εντυπώσεις των ηρώων τους και, γενικότερα, αξιοποίησαν όσα είχαν συζητηθεί κατά τις προηγούμενες ώρες.

Για να εξασφαλιστεί η αυθεντικότητα των κειμένων, συνέλεξα τις εργασίες αυτές και τις αξιολόγησα. Προέτρεψα, ωστόσο, τους μαθητές (όσους επιθυμούσαν) να συνεχίσουν την περιγραφή του αρχοντικού της Πόλης στο σπίτι τους. Μετά την αξιολόγηση των χειρόγραφων εργασιών, τις διένειμα στους μαθητές και τους ζήτησα να τις πληκτρολογήσουν και να τις αναρτήσουν στο Wiki, ώστε να μπορέσουν να τις μελετήσουν (και, αν θέλουν, να τις σχολιάσουν) οι συμμαθητές τους. Ακολουθεί το σχετικό στιγμιότυπο από το Wiki⁴.

The screenshot shows a web browser window with the URL grandpalit.pbworks.com/w/page/93855854/Tο%20διπάτο%20αρχοντικό%20της%20Πόλης. The page contains handwritten text in Greek, which is a transcription of the following speech:

Το διπάτο σπίτι στην αική του, πριν πάει ο παππούς Διαμαντής και το βρει εγκαταλειμμένο, ήταν ένα κλασικό, όμορφο και γνήσιο αρχοντικό. Εξωτερικό το σπίτι το μόνο που είχε σαν ελκυστικό στοιχείο ήταν τα μεγάλα παράθυρα και τα σχέδια που είχε χαράξει ο τεχνίτης στον τοίχο, αλλά και τη πέρατα, μαսονέα πόρτα που ήταν βραστά σαν να προστέστει το σπίτι από κακά.

Καθώς έπιπτες μέσα στην κεντρική αίθουσα εβλέπες, ένα μεγάλη πολυέλαιο, τον πιο όμορφο που θα μπορούσε κανείς να δει, σαν να άνηκε σε βασιλιά. Ήταν μεγάλος, λαμπρός από καθαρό κρυστάλλο, εισοδόγεμο από τη Γαλλία. Καθώς προχώραγες με το βέλμα σου παραπροσώντες δύο μεγάλες σκάλες από μάρμαρο κι αυτό εισαγόμενο από την Ιταλία. Το βέλμα σου μαρτυρήθηκε από το τεράστιο κόκκινο χαλί που κόλυπτε το μαρμάρινο πάτωμα, σαν ένα παλτό που προφυλάσσει τον άνθρωπο από το κρύο, με τα μεγάλα σχέδια και τα όμορφα, κοντά κρόσια.

Ανεβαίνοντας στον δεύτερο όροφο εβλέπες έναν μακρύ διάδρομο το βέλμα σου χωνάτων έξι, θαρρείς και ήσουν μέσα σε λαβύρινθο. Δεξιά και αριστερά διπέτες με χρυσά πομπόλι, σαν παραπεταμένους στρατώτες που περίμεναν τον αρχιτάρητο για πράσινο. Υπήρχαν τέσσερα υπνοδωμάτια, το καθένα με τον χαρακτήρέα του, όλα ώμας ευρύχωρα και φυστενά, με μεγάλα παράθυρα σε σχήμα τετράγωνων και με μακριές κουρτίνες πορφυρές στο χρώμα εισαγόμενες από την Ινδία, καθόρια μετάξι.

Το πρώτο υπνοδωμάτιο περιείχε ένα μεγάλο, διπλό κρεβάτι: το κρεβάτι του παππού Διαμαντή και της γιαγιάς, με μεταξενία σεντόνια και τέσσερα μεγάλα, τετράγωνα μαξιλάρια. Μια βαριά κουβέρτα με σχέδια καρό κάλυπτε το κρεβάτι, τον χειμώνα έκανε κρύο στην Πόλη. Διπλά από το κρεβάτι υπήρχε ένα τραπέζιο στρογγυλό, ξύλινο και μπλε και τάνων του ήταν τοποθετημένο ένα γυαλίνο βάζο, όπου η γιαγιά κάθε τριάντα τοποθετούσε μαργαρίτες που έκοψε από τον κήπο της γεγονόστασα, φίλες ήταν, δεν τις έκλεψε.

Διπλά ακριβώς ήταν το μάνικο. Μέσα του υπήρχε ένα μεγάλο χαλάκι σχήματος οβάλ και χρώματος κουφετί. Διπλά ήταν ο νιπτήρας και από πάνω του υπήρχε ένας καθρέπτης. Ένας, επίσης, οβάλ καθρέπτης που αγόρασε ο παππούς Διαμαντής στον πήγε στην Ελλάδα για να τακτοποιήσει κάποιες υποχρεώσεις και λογαριασμούς που είχε αφήσει ανοιχτούς. Παραπέρα ήταν τη μπανιέρα: ευρύχωρη και ασπρή σε σχήμα στρειδιού και σε ένα τραπεζάκι ...

Γρήγορα στο σπίτι κορυφαίμενος και πενταμένος από το σχολείο. Η μαμά με περίμενε έξο και όταν με εδώ με τηρεία μαργατεί σε πρώτη αγκαλιά. Στο μικρό παραθύρια με χωρέστε η μαμά. Ανοίκα την παλιά πόρτα, την οποία πρέπει να την φτάσουμε, γιατί βγάζει έναν περιέργο ήσο, αλλά δεν μας φτάνουν τα χρήματα που έχουμε. Οταν θα μεγαλώσουμε θα δουνέλγουμε για να γονείς μου.

Αγ..! Τι φορά που ήταν στο αρχοντικό που είχαμε! Ο καθένας είχε το δικό του δωμάτιο. Οταν γύριζα από το σχολείο άνοιγα την πόρτα της αυλής χωρετούσα τον Εύθυμη, τον κηπούρο, και έμανα μέσος.

Στον διάδρομο υπήρχε στροφίσματος ένα μεγάλο κόκκινο χαλί. Η πρότι πόρτα οδηγούσε στην κουζίνα, εκεί οι υπηρέτριες ετοιμάζαν τα φαγητά και η γιαγιά καβδότων και τις επέβλεψε, για να μην κάνουν κάποιο λάθος. Μετά ακολούθουσε η τραπεζαρία, που είχε ένα μεγάλο τραπέζι με δώδεκα θέσεις. Είχαμε ένα μπάνιο με μια μεγάλη μπανέρα, χρωματοπές πετσέτες, πολλά σαπουνάρια και διάφορα σεντερόνατα. Διπλά στο μπάνιο ήταν το υπνοδωμάτιο της γιαγιάς και του παππού. Στο τέλος του διάδρομου ήταν το σύλιο με δύο μεγάλους καναπέδες, δύο πολύφρενα, ένα γωνίτινο τραπέζια στην μέση και τα παραθύρια είχαν οραίες και ακριβές κουρτίνες.

Στο σύλιο δένοντας η μαρμάρινη σκάλα, η οποία οδηγούσε στον πρώτο όροφο. Ενας διάδρομος ήρθε τα δωμάτια. Πρώτο ήταν το υπνοδωμάτιο μου. Κάθε προς που ζυγνούσα, οι ακτίνες του ήλιου περνούσαν από τα παράθυρα. Στον ελεύθερο μια χρόνια διάβασα πολλά βιβλία και μερικές φορές έπαιξα με διάφορα παιχνίδια. Διπλά στο δωμάτιο μου ήταν το άλλο μπάνιο, για να μην ανεβαστεβαίνουμε. Μετά ήταν το δωμάτιο των γονών μου, το οποίο ήταν πολύ μεγάλο.

Στην συνέχεια ο ζενόνας. Και στο τέλος του διάδρομου ήταν η μεγάλη βεράντα που η μαμά και ο φίλες της έπιναν καφέ.

⁴ Κάποιες χαρακτηριστικές εργασίες έχουν συγκεντρωθεί στο αρχείο spitia_ef_tekm_2.

Κατά την αξιολόγηση των εργασιών δε μας ενδιέφερε βέβαια η λογοτεχνική αρτιότητα των παραχθέντων κειμένων. Αξιολογήθηκε θετικά (και επιβραβεύθηκε στις συζητήσεις που ακολούθησαν στο Wiki, που αποτέλεσε τον χώρο ανταλλαγής απόψεων σχετικά με τις περιγραφές των μαθητών) η ανταπόκριση των μαθητών στη συγκεκριμένη εργασία και η προσπάθειά τους για παραγωγή λόγου, περισσότερο ή λιγότερο προσωπικού, με αξιοποίηση στοιχείων από όσα είχαμε συζητηθεί στην τάξη.

7^η ώρα

Η τάξη συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Στον διαδραστικό πίνακα προβλήθηκε η σελίδα με τίτλο «Περι-διαβάζοντας στην παλιά Θεσσαλονίκη». Στο πρώτο της μέρος είχε αναρτηθεί ένα ακόμη απόσπασμα στο οποίο, ανάμεσα στα άλλα, συμπεριλαμβάνεται αναφορά στη βίλα της οδού Βελισαρίου. Ήταν ένα κείμενο που έγραψε ο Γάλλος συγγραφέας Ζωρζ-Ολιβιέ Σατωρενώ (Georges-Olivier Châteaureynaud), όταν επισκέφθηκε το 1990 τη Θεσσαλονίκη. Από το κείμενο αυτό, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *To Λέντρο*, μελετήθηκε το παρακάτω απόσπασμα, ή μάλλον μια συρραφή από τέσσερα αποσπάσματά του, που είναι περισσότερο κοντά στην αντιληπτική ικανότητα των μαθητών και σχετίζονται με το θέμα μας. Το απόσπασμα διαβάστηκε καταρχάς μία φορά ολόκληρο και στη συνέχεια, με τη βιόθεια των μαθητών, σχολιάστηκαν κάποια σημεία του κειμένου για να δώσουν το ένανσμα και τον χαρακτήρα της εργασίας που επρόκειτο να επακολουθήσει. Το κείμενο που διάβασε ο εκπαιδευτικός ήταν το εξής:

Πώς να καταλάβεις μια πόλη, όταν είναι ήδη τόσο δύσκολο να κατανοήσεις ένα ανθρώπινο πλάσμα; [...] Αυτή η πόλη, η Θεσσαλονίκη του άλλοτε, η Θεσσαλονίκη του πολέμου, και οι κάτοικοί της, ειδικά οι σαράντα πέντε ή πενήντα χιλιάδες άνθρωποι που τους ζερίζωσαν και τους έριζαν στη φωτιά σαν παλιόχαρτα, μου ήταν απρόσιτοι. Κι όμως, θα πρέπει με κάποιον τρόπο να γίνω λίγο της Θεσσαλονίκης ή να γίνει αυτή λίγο δική μου, αφού αποφάσισα

ένα μέρος του μυθιστορήματός μου να εκτυλίσσεται εκεί. [...] Η Θεσσαλονίκη του 1941-43 πρέπει πρώτα-πρώτα να αναδυθεί από μέσα μου, να ανασηκωθεί και να ηχήσει μέσα μου με όλους τους θορύβους και μ' όλα της τα ψιθυρίσματα, για να περάσει μετά με στέρεες λέξεις στο χαρτί. Όσο δεν θα έχω προχωρήσει σ' αυτήν την εσωτερική αναδημιουργία, ό,τι και να γράψω για τη Θεσσαλονίκη θα μένει νεκρό γράμμα. [...]

Και πήγα στην οδό Βελισαρίου, όπου ήταν εγκατεστημένη η Επιτροπή των Σ.Δ. «[...] μέσα στο γκέτο της συνοικίας των Εξοχών, σε μια ωραία βίλα, στο 42 της οδού Βελισαρίου, κοντά στο Κοινοτικό οίκημα», διαβάζουμε στον Μόλχο [= ενν. *to In memoriam των M. Μόλχο-I.* Νεχαμά], όπου περιγράφεται η τύχη της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης στην περίοδο της Κατοχής]. Στο νούμερο 42 δεν βρήκα τίποτα άλλο, εξόν από μια πολυκατοικία της δεκαετίας του '60. Άλλά λίγο πιο μακριά, στο 48, με περίμενε ένα από αυτά τα ερειπωμένα σπίτια που αποτελούν, ανέκαθεν, το προνομιακό ντεκόρ των φαντασιώσεών μου και των νυχτερινών μου ονείρων. Το περικλείει ένα σκουριασμένο και στριφογυριστό κιγκλίδωμα. Η πρόσωψή του έχει ένα θαυμό κίτρινο χρώμα, ζεπλυμένο, σκονισμένο. Οι τοίχοι του σκίζονται και ραγίζουν. Τα σάπια του παραθυρόφυλλα χάσκουν σ' ένα μυστηριώδες ημίφως. Να ήταν άραγε το Κοινοτικό οίκημα, για το οποίο γίνεται λόγος στο *In Memoriam*; Η μήπως ήταν πολυτελής κατοικία ενός απλού ιδιώτη; Σ' αυτήν την περίπτωση, οι Βιολιτσέννυ, οι Τάκας, οι Βιτάλ Χασσόν δεν θα χρειάστηκε να κουραστούν για να συλλάβουν αυτούς που ζούσαν εκεί. Γείτονες με τον διάβολο, πιθανόν να ήταν η πρώτη φουρνιά. Αίφνης, είχα τη βεβαιότητα πως μια πόρτα θα ανοιγόταν μπροστά μου, πως αυτό το

σπίτι συγκοινωνούσε απευθείας με τη Θεσσαλονίκη του καταραμένου καιρού, την κατοικημένη από αντίστοιχους ίσκιους, από ζετρελαμένα θηράματα, που απελπισμένα μάχονταν να ξεφύγουν μια ακατανόητη μοίρα.

Κατά τα επόμενα είκοσι λεπτά, διαβάζοντας και σχολιάζοντας ένα-ένα τα κομμάτια που αναφέρονται παρακάτω σε παρένθεση, η ολομέλεια καθόρισε τον τρόπο με τον οποίον κινούμενη μέσα στον χώρο (της Θεσσαλονίκης) και στον χρόνο (ξεκινώντας από τη δεκαετία του '20), θα συνέθετε το υλικό που θα πρότεινε στον Τύο και τον Ιάκωβο ως τη δική της συνεισφορά στην εργασία που όφειλαν να εκπονήσουν. Πιο συγκεκριμένα σταθήκαμε στους παρακάτω άξονες:

- ο αφηγητής του παραπάνω κειμένου κινείται μέσα στην πόλη («και πήγα») και επισκέπτεται μέρη που αναφέρονται σε βιβλία που έχει μελετήσει («για το οποίο γίνεται λόγος στο *In Memoriam*»). Μετά την ανάγνωση των παραπάνω χωρίων προτάθηκε από τον εκπαιδευτικό να ακολουθήσει η ομάδα-τάξη την ίδια διαδικασία, για κινηθεί δηλαδή νοερά στους δρόμους και τις γειτονιές της Θεσσαλονίκης, χρησιμοποιώντας όχι μόνο τα κείμενα που θα μελετηθούν, αλλά και τον χάρτη του περιβάλλοντος των «Ψηφίδων» (πρόκειται για το εργαλείο Google Maps).
- Ο αφηγητής του παραπάνω κειμένου ψάχνει να βρει τη βίλα της οδού Βελισαρίου 42, αυτήν που εμείς γνωρίσαμε μέσα από την περιγραφή του Σκαμπαρδώνη. Υπενθύμισα στα παιδιά ότι και εμείς χάρη στα κείμενα που επρόκειτο να μελετήσουμε θα γνωρίζαμε και άλλα σπίτια με τους ενοίκους τους.
- Όπως τονίστηκε μετά την ανάγνωση του χωρίου που παρατίθεται στο τέλος της παραγράφου, στόχος μας ήταν, μέσω των κειμένων κάθε είδους που θα μελετούνταν, είτε πρόκειται για τα πεζογραφήματα του Ιωάννου, είτε για ημερολόγια και μαρτυρίες, είτε ακόμα για φωτογραφίες εκείνης της εποχής,

να προσπαθήσουν τα παιδιά να μεταβούν νοερά στη Θεσσαλονίκη εκείνων των ταραγμένων εποχών, να ανασυνθέσουν τις φυλές των συγκεκριμένων σπιτιών και κυρίως να μιλήσουν για τους ανθρώπους που τελικά τα στερήθηκαν ή τα κατοίκησαν, επιχειρώντας παράλληλα να ανιχνεύσουν, αν είναι δυνατόν, τα συναισθήματα των προσώπων αυτών μετά την απώλεια των πατρογονικών εστιών. Στόχος, λοιπόν, η ενσυναίσθηση. («Αυτή η πόλη, η Θεσσαλονίκη του άλλοτε, η Θεσσαλονίκη του πολέμου, και οι κάτοικοί της, ειδικά οι σαράντα πέντε ή πενήντα χιλιάδες άνθρωποι που τους ξερίζωσαν και τους έριξαν στη φωτιά σαν παλιόχαρτα, μου ήταν απρόσιτοι. Και όμως, θα πρέπει με κάποιον τρόπο να γίνω λίγο της Θεσσαλονίκης ή να γίνει αυτή λίγο δική μου, αφού αποφάσισα ένα μέρος του μυθιστορήματός μου να εκτυλίσσεται εκεί. [...] Η Θεσσαλονίκη του 1941-43 πρέπει πρώτα-πρώτα να αναδυθεί από μέσα μου, να ανασηκωθεί και να ηγήσει μέσα μου με όλους τους θορύβους και μ' όλα της τα ψιθυρίσματα, για να περάσει μετά με στέρεες λέξεις στο χαρτί.»).

- Επεκτείνοντας, τέλος τη συζήτηση, πρότεινα να προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε τα αίτια της βίαιης αποκοπής των συγκεκριμένων ανθρώπων από τα σπίτια τους. Πρόκειται, άραγε, για τον φανατισμό απέναντι στον «άλλο», τη μισαλλοδοξία, τις αποφάσεις των ισχυρών της γης ή για κάποιους άλλους λόγους που οδήγησαν τόσα άτομα στην τραγική αυτή θέση; (τους ξερίζωσαν και τους έριξαν στη φωτιά σαν παλιόχαρτα). – Επισημάνθηκε στο σημείο αυτό η απουσία υποκειμένου. «Αίφνης, είχα τη βεβαιότητα πως μια πόρτα θα ανοιγόταν μπροστά μου, πως αυτό το σπίτι συγκοινωνούσε απευθείας με τη Θεσσαλονίκη του καταραμένου καιρού, την κατοικημένη από αντίστοιχους ίσκιους, από ξετρελαμένα θηράματα, που απελπισμένα μάχονταν να ξεφύγουν μια ακατανόητη μοίρα» – Και εδώ δε διευκρινίζεται ποιος τους την προετοίμασε).

Στη συνέχεια, ένας μαθητής διάβασε την αποστολή-εργασία:

Ο Ίνο και ο Ιάκωβος έχουν ήδη αποδεχθεί με μεγάλη χαρά τη βοήθειά μας. Απέκτησαν μάλιστα πρόσβαση στο Wiki μας και στο εξής θα είναι μέλη της ομάδας μας! Άλλωστε, μπορούν να μας βοηθήσουν και αυτοί στην εργασία μας, καθώς γνωρίζουν από πρότο χέρι την πόλη στην οποία κατοικούν.

Πώς θα εργαστούμε: Χωρισμένοι σε μικρές παρέες (ομάδες), ανάλογα με τις θέσεις εργασίας του Εργαστηρίου μας, θα περιπλανηθούμε στους δρόμους και τις γειτονιές της Θεσσαλονίκης χάρη στα κείμενα, τους χάρτες και τις φωτογραφίες των γνωστών μας πια «Ψηφίδων».

Οι μισές παρέες θα ψάξουν το υλικό τους στην υποενότητα «[Πρόσφυγες και πόλη](#)» και οι άλλες μισές στην υποενότητα «[Μια εβραϊκή πόλη](#)». Η εργασία θα ξεκινά στην τάξη και θα συνεχίζεται στο Wiki μέχρι το μεθεπόμενο μάθημα.

- ✓ Θα πρέπει να συνεννοείστε μεταξύ σας για κάθε νέο σημείο της πόλης στο οποίο θα βρίσκεται κάθε στιγμή η ομάδα σας (άρα και για το υλικό με το οποίο θα ασχολείστε τη συγκεκριμένη στιγμή), ώστε να καθεμιά παρέα/ομάδα να επισκέπτεται κάθε στιγμή διαφορετικό σημείο, και να μπορέσουμε να προσπελάσουμε όσο το δυνατόν περισσότερα σημεία.
- ✓ Σημείο της συνάντησης όλων των ομάδων θα είναι κατά την έβδομη ώρα η Πλατεία Ελευθερίας. Τότε θα σας δοθούν και οι αντίστοιχες οδηγίες.
- ✓ Καθώς θα φτάνει κάθε ομάδα σε ένα σημείο-σταθμό θα μελετά τα κείμενα που παρατίθενται σε αυτόν και θα φτιάχνει μια σύντομη εργασία-παρουσίαση για το σημείο αυτό, επιλέγοντας όποιο λογισμικό

επιθυμεί: επεξεργασίας κειμένου, δημιουργίας παρουσιάσεων, δημιουργίας διαδραστικής αφίσας ή πίνακα ανακοινώσεων κλπ.

- ✓ Σε κάθε παρουσίαση θα υπάρχουν αναφορές στο υλικό του περιβάλλοντος που σχετίζεται με το συγκεκριμένο σημείο. Π.χ. αν μια ομάδα βρίσκεται στην Τούμπα πρέπει να ενημερώσει με ανάρτησή της τις υπόλοιπες ομάδες για τα παρακάτω:
 - σε ποιο σημείο της πόλης βρίσκεται εκείνη τη στιγμή.
 - Τι υλικό συμπεριλαμβάνεται σε κάθε υποενότητα του σημείου αυτού (λογοτεχνικά κείμενα, άλλες μαρτυρίες, φωτογραφίες, τραγούδια, ταινίες); (απλή αναφορά).
 - Επιπλέον, είναι αναγκαίο η ομάδα να διαλέξει χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τα κείμενα και να τα σχολιάσει ως προς τα εξής ενδεικτικά σημεία, εφόσον, βέβαια, υπάρχουν σχετικές αναφορές:
 - ποια εικόνα των σπιτιών δίνεται σε κάθε κείμενο;
 - Πώς περιγράφονται τα σπίτια και οι άνθρωποι που τα κατοικούν; Να δώσετε χαρακτηριστικά χωρία.
 - Πώς βιώνουν οι άνθρωποι την καθημερινότητά τους; Ποια είναι τα συναισθήματά τους;
 - Ποιες σκέψεις διατυπώνουν για το παρελθόν, το παρόν, το μέλλον τους, για τους ανθρώπους γύρω τους κλπ.;
 - Ποιες είναι οι σχέσεις ανάμεσα στους κατοίκους της πόλης (μπαγιάτηδες και πρόσφυγες, ελληνικό, μουσουλμανικό και εβραϊκό στοιχείο); Πότε αναδεικνύεται και σε ποιες στιγμές υπονομεύεται ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της πόλης;
 - ✓ Κάθε ομάδα μπορεί, τέλος, να επιλέξει από το υπόλοιπο υλικό οτιδήποτε θα δώσει στους συμμαθητές της μια αντιπροσωπευτική

εικόνα για το συγκεκριμένο σημείο της πόλης αναφορικά πάντα με το θέμα που μας απασχολεί.

Και μια μικρή βοήθεια: Θυμόμαστε ότι στον Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων του Σεφέρη μάς βοήθησε στη διερεύνηση του υλικού μας η μηχανή αναζήτησης. Αξιοποιώντας την εμπειρία σας από εκείνο το περιβάλλον, να δοκιμάσετε όρους-κλειδιά, που θα σας επιτρέψουν, μέσω της μηχανής αναζήτησης των «Ψηφίδων» να μεταβείτε σε υλικό που ενδεχομένως θα σας φανεί χρήσιμο (π.χ. μπορείτε να δοκιμάσετε τη λέξη/όρο αναζήτησης «παράγκα»).

Τέλος, για να είναι ευκολότερη η περιδιάβασή μας στην πόλη και στα κείμενα που σχετίζονται με αυτήν και για να μπορούν οι υπόλοιπες ομάδες-παρέες να παρακολουθήσουν την πορεία τη δική σας, αλλά και για να μοιραστείτε μαζί τους ό,τι σας έκανε εντύπωση καλό είναι να συμπληρώνετε σε αυτήν τη σελίδα του Wiki των παρακάτω πίνακα:

Όνομα Ομάδας	Σημείο στο οποίο βρίσκεται αυτή τη στιγμή	Κείμενα (λογοτεχνικά, φωτογραφίες, αρχειακό υλικό κλπ.) που μελετούμε στο σημείο αυτό	Tι μας έκανε εντύπωση από τα κείμενα αυτά

Η εργασία αυτή είχε ως στόχο να υλοποιηθούν οι παρακάτω στόχοι του σεναρίου:

Σχετικά με τις γνώσεις για τον κόσμο:

- να (ξανα)διαβάσουν τα ιστορικά γεγονότα, για τα οποία έγινε λόγος στα προηγούμενα μαθήματα μέσα από τα νέα κείμενα που θα προσέγγιζαν,
- να εμβαθύνουν στα συναισθήματα των ενοίκων αυτών των σπιτιών ή των αφηγητών των κειμένων, να προσπαθήσουν να δουν τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται, τις ανησυχίες, τα προβλήματά τους, τις ελπίδες τους, την προσπάθειά τους να ανακαλύψουν του υπαίτιους των γεγονότων κλπ. Η ενσυναίσθηση είναι απαραίτητη για να προετοιμαστεί η τελική εργασία δημιουργικής γραφής («Τα σπίτια λένε την ιστορία τους»),
- να εστιάσουν στον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της πόλης και στην υπονόμευσή του ή επανεμφάνισή του μέσα στον χρόνο. Ειδικά αυτό το τελευταίο στοιχείο επρόκειτο να αξιοποιηθεί στη συζήτηση που θα ακολουθούσε μετά την ανάγνωση του κειμένου του Καλούτσα, στο οποίο γίνεται λόγος για τη νέα γενιά των προσφύγων (δεκαετία του '90) που κατέφυγαν στην πόλη μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.

Σχετικά με τις γνώσεις για τη λογοτεχνία:

- να εμπεδώσουν όσα είχαν συζητηθεί για την περιγραφή και την τεχνική της,
- να συνειδητοποιήσουν ότι, σύμφωνα με τις σύγχρονες θεωρίες, κείμενα δε θεωρούνται μόνο τα λογοτεχνικά έργα, αλλά και όλο το υπόλοιπο υλικό που ανθολογείται στο συγκεκριμένο περιβάλλον.

Σχετικά με τις ΤΠΕ και τους ψηφιακούς γραμματισμούς:

- να προσπελάσουν τα παιδιά όσο το δυνατόν περισσότερες ενότητες του περιβάλλοντος και να συνειδητοποιήσουν ότι αξιοποιείται σε αυτό ποικίλο πολυμεσικό υλικό, δομημένο σε κάποιους άξονες-ενότητες,

- να επιλέξουν μόνα τους το λογισμικό μέσω του οποίου θα παρουσίαζαν τη δουλειά τους: τα παιδιά μπορούσαν να διαλέξουν είτε το ιδιαίτερα προσφιλές τους λογισμικό δημιουργίας παρουσιάσεων είτε το Padlet, που είχαν χρησιμοποιήσει κατά την πρώτη ώρα του σεναρίου, ή το οικείο στα περισσότερα λογισμικό επεξεργασίας κειμένου ή όποιο άλλο επιθυμούσαν. Τους δόθηκε, έτσι, ακόμη μια ευκαιρία να λάβουν αποφάσεις και να επιλέξουν το μέσο που εξυπηρετεί τους στόχους τους ή έστω με το οποίο είναι εξοικειωμένα.

Μέχρι να χτυπήσει το κουδούνι, διευκρινίστηκαν τα ζητούμενα και ο τρόπος της εργασίας, καθώς και ο τρόπος συνεργασίας των ομάδων. Αναφορικά με τον χωρισμό των ομάδων, πρότεινα να προχωρήσουν μόνοι τους σε αυτόν, περιοριζόμενος στις απολύτως αναγκαίες παρεμβάσεις, για να έχουν τα παιδιά πραγματικά την αίσθηση ότι δημιουργούν κάτι μαζί με την παρέα τους. Οι ομάδες άρχισαν την εργασία τους στο σπίτι μέσω του Wiki. Συνεννοούνταν μεταξύ τους ώστε να μην συμπίπτουν τα σημεία εκκίνησης της καθεμιάς.

Στο αρχικό σενάριο πρότεινα να φορέσει ο εκπαιδευτικός το προσωπείο των δύο συμμαθητών από τη Θεσσαλονίκη, έχοντας εξαρχής προειδοποιήσει τα παιδιά ότι δεν πρόκειται για συνομηλίκους, αλλά για τον δάσκαλό τους. Όπως σημειωνόταν στο αρχικό σενάριο προσδοκώμενα οφέλη από την παραπάνω πρακτική θα ήταν τα εξής:

- ο εκπαιδευτικός φορά «προσωπεία», ενδεχομένως προσαρμόζει τη γλώσσα και το ύφος του. Κάποια στιγμή οι πρακτικές αυτές συζητήθηκαν στα επόμενα μαθήματα, καθώς είναι ιδιαίτερα συγνές και στη λογοτεχνία.
- Ο εκπαιδευτικός απομακρύνεται ως φυσική παρουσία από το πλάνο, τουλάχιστον στον ιστοχώρο του Wiki.
- Παράλληλα, όπως στην αρχή του σεναρίου, ο εκπαιδευτικός δεν παραπλανά τα παιδιά ότι δήθεν ο Ίων και Ιάκωβος είναι υπαρκτά πρόσωπα.

Τελικά, επειδή το θέμα των προσωπείων το είχαμε θίξει με το συγκεκριμένο τμήμα κατά την εφαρμογή του σεναρίου «Το ουσιώδες είναι που... παίζαμε» επέλεξα να μην ξαναχρησιμοποιηθεί εδώ το ίδιο τέχνασμα. Ανακαλέσαμε απλώς την πρακτική αυτή ώστε να υπενθυμίσουμε τη συγκεκριμένη αρνητική διάσταση του διαδικτύου· χάρη στην ανωνυμία που εξασφαλίζει, πολλές φορές δεν είμαστε σίγουροι για την ταυτότητα του συνομιλητή μας (ιδίως όταν βρισκόμαστε σε χώρους κοινωνικής δικτύωσης). Επομένως, οφείλουμε να είμαστε προσεκτικοί κατά τις περιηγήσεις μας, ώστε να μην παραπλανηθούμε με άτομα με ψεύτικες ταυτότητες/προφύλ και να εξασφαλίσουμε την ασφαλή μας περιήγηση στον κυβερνοχώρο.

Στο συγκεκριμένο τμήμα του σεναρίου δεν προτάθηκαν καθόλου (αναγνωστικές) διαδρομές ή συγκεκριμένες υποενότητες προς μελέτη. Κάτι τέτοιο θα αλλοίωνε τον χαρακτήρα του ως περιδιάβασης στην πόλη και στον χρόνο, αλλά και θα ερχόταν σε αντίθεση με τις παιδαγωγικές προϋποθέσεις του να αφεθούν κάποια στιγμή ελεύθεροι στις αναζητήσεις τους οι μαθητές. Για να αποφευχθεί ο κίνδυνος, ωστόσο, να αναλωθούν οι μαθητές σε άσκοπες περιπλανήσεις στις σελίδες του περιβάλλοντος, ο εκπαιδευτικός, μέσω του προσωπικού του λογαριασμού χρήστη, παρενέβαινε, όποτε παρουσιάζονταν δυσκολίες, προτείνοντας διαδρομές, σημεία ή κείμενα.

8^η ώρα

Ανάμεσα στην έβδομη και όγδοη ώρα της εφαρμογής μεσολάβησαν οι πασχαλινές διακοπές. Ωστόσο, οι περισσότερες από τις εργασίες που τελικά εκπονήθηκαν αναρτήθηκαν στο τέλος της δεύτερης εβδομάδας (της Διακαινησίμου) και οι πιο πολλές ομάδες δεν αφιέρωσαν τον απαιτούμενο χρόνο ώστε να περάσουν, κατά την περι-διάβασή τους στην πόλη, μέσω των κειμένων των «Ψηφίδων», από περισσότερα του ενός σημεία/σταθμούς του περιβάλλοντος.

Στο πρώτο μάθημα μετά τις πασχαλινές διακοπές συγκεντρωθήκαμε στην αίθουσα διδασκαλίας. Στον διαδραστικό πίνακα ήταν ανοιχτή η σελίδα «Περι-

διαβάζοντας στην παλιά Θεσσαλονίκη» στο σημείο του πίνακα που έδειχνε το σημείο στο οποίο βρισκόταν κάθε ομάδα.

PB grandpalit [licensed for nc] × grandpalit.pbworks.com/w/page/94571516/Περιδιαβάζοντας%20στην%20παλιά%20Θεσσαλονίκη			
Όνομα ομάδας: <u>ΤΣΙΜΙΣΚΗ</u>	Σημείο που βρίσκεται αυτή η στιγμή: <p>Σημείο που βρίσκεται αυτή η στιγμή:</p> <p>Γύρω από τα τείχη ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ.pptx</p>	<p>Κείμενα, υλικό, για το σημείο αυτό:</p> <p>Παλιά Θεσσαλονίκη (Πρόσφυγες) Old Thessaloniki (Refugees)</p> <p>http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%81%CF%84%CE%89%CE%BA%CE%AE_%CE%CE%81%CF%84%CE%81%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AE</p>	<p>Τι μας έκανε εντύπωση:</p> <p>Αυτό που μας εντυπωσίασε ήταν πως οι ανθρώποι ζουαν με μεγάλες δυσκολίες και οι συνθήκες επιβίωσης ήταν αδλες. Οι πρόσφυγες παρ' όλα αυτά επιβιώσαν με μεγάλη θέληση και κατάφεραν να βγουν νικητές στη ζωή βρίσκοντας ως καταρυμπίο τη Θεσσαλονίκη.</p>
Όνομα ομάδας προσφύγια	<p>Τούμπα ΤΟΥΜΠΑ Ε Γ-T-M.doc</p>		

Μια ομάδα επέλεξε για την εργασία της τον επεξεργαστή κειμένου. Είχε μελετήσει αρκετά κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες, δεν έλειψαν, ωστόσο, οι παρανοήσεις και παραναγνώσεις, γεγονός που επισημάνθηκε κατά την παρουσίαση/προβολή της εργασίας της στον διαδραστικό πίνακα. Κάποιες ανέβασαν διάσπαρτα στοιχεία στη σχετική σελίδα του Wiki, τα είχαν αντλήσει είτε από τις «Ψηφίδες» είτε από άλλους ιστοχώρους. Επισημάνθηκε λοιπόν η ανάγκη να έχει μεγαλύτερη συνοχή το υλικό τους. Κάποιες ομάδες πάλι χρησιμοποίησαν το λογισμικό δημιουργίας παρουσίασης.

Καθώς είχαμε από τις προηγούμενες ημέρες στη διάθεσή μας δείγματα των εργασιών και είχαμε επισημάνει τις αδυναμίες, αλλά και τις καλές πρακτικές που ακολουθήθηκαν έως εκείνη τη στιγμή και τα αξιόλογα σημεία κάθε συνεργασίας, τα τονίσαμε, ώστε να παρουσιαστούν αυτά ως ενδεικτικά της πορείας που θα έπρεπε να

ακολουθήσουν οι ομάδες που είχαν συναντήσει δυσκολίες. Επιπλέον, καθώς πλησιάζαμε προς το τέλος του σεναρίου, εστιάσαμε σε συνθετότερα ζητήματα, επιλέγοντας τις σχετικές αναφορές των εργασιών και συμπληρώνοντας τις ελλείψεις:

Συζητήθηκαν τα εξής:

- πώς βίωσαν, σύμφωνα με τα κείμενα, οι πρόσφυγες ή οι Εβραίοι των κειμένων τα δραματικά γεγονότα της εποχής τους; Ποια ήταν τα συναισθήματά τους; Ποιες οι σκέψεις τους σχετικά με αυτά; Ποιους θεωρούσαν υπαίτιους για τις συμφορές τους; Το υλικό αυτό είχε σκοπό να βιοηθήσει τα παιδιά να υλοποιήσουν την τελική εργασία δημιουργικής γραφής («Τα σπίτια διηγούνται την ιστορία τους»).
- Επιπρόσθετα, ο διδάσκων επιχειρήσαμε να διαλυθούν οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις που ενδεχομένως είχαν αναδυθεί μέσω των κειμένων του ψηφιακού περιβάλλοντος ή των προηγούμενων γνώσεων και αντιλήψεων των ίδιων των παιδιών. Για παράδειγμα, σταθήκαμε στην επισήμανση κάποιας ομάδας, μέσω του κειμένου του Ιωάννου «[Το ξεκλήρισμα των Εβραίων](#)», ότι οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης που ανήκαν σε μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα ήταν περισσότεροι από τους πλούσιους ομόθρησκούς τους. Και αυτό έγινε για να μη μείνει η εντύπωση στους μαθητές, μετά τη μελέτη του αποσπάσματος του Σκαμπαρδώνη, ότι όλοι οι Εβραίοι της πόλης ήταν πλούσιοι, όπως οι ιδιοκτήτες της συγκεκριμένης βίλας.
- Επίσης, μας ενδιέφερε να αναδειχθεί η σχέση των τριών κοινοτήτων μεταξύ τους, κατά τα χρόνια της ειρηνικής τους συμβίωσης. Έτσι, σταματήσαμε στο κείμενο του Ιωάννου «[Εν ταις ημέραις εκείναις](#)», στο οποίο γίνεται λόγος για την εσωστρεφή συμπεριφορά των Εβραίων και τη «στάση αδιάφορης ανοχής» του ελληνικού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης απέναντι τους. Τονίστηκε ότι οι απλοί κάτοικοι είχαν μάθει να συμβιώνουν ειρηνικά και ότι οι διωγμοί ή οι ανακατατάξεις των πληθυσμών ήταν επιλογές άλλων. Για αυτό και η οδύνη

των Ελλήνων ήταν μεγάλη από το άδικο ξεκλήρισμα των Εβραίων (στο σημείο αυτό έγινε αναφορά στα ποιήματα του Ι.Α. Νικολαΐδη «[Κατοχικόν](#)» και της Ζωής Καρέλλη «[Ισραήλ](#)»).

Για το επόμενο μάθημα ζήτησα, παράλληλα με τις εργασίες που θα αναρτώνταν στη σελίδα «Περι-διαβάζοντας στη Θεσσαλονίκη», να διαβάσουν οι μαθητές το κείμενο του Τάσου Καλούτσα «[Με το λεωφορείο](#)», χάρη στο οποίο επρόκειτο να μεταφερθούμε στη Θεσσαλονίκη της σχετικά κοντινής δεκαετίας του 1990 ώστε να ολοκληρωθεί το ταξίδι μας στην πόλη (με ένα χρονικό άλμα στο τέλος του 20^{ού} αι.).

9^η ώρα

Η τάξη συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Κατά το πρώτο τέταρτο παρουσιάστηκαν οι νέες εργασίες ή οι βελτιωμένες εκδοχές τους που είχαν στο μεταξύ εκπονήσει και αναρτήσει στο Wiki οι ομάδες. Αφού συνοψίστηκαν τα σημεία της περιδιάβασής μας στην παλιά Θεσσαλονίκη μέσω των «Ψηφίδων», θυμηθήκαμε ότι το προγραμματισμένο «ραντεβού» της τάξης μας με τα δύο παιδιά από τη Θεσσαλονίκη ήταν στην πλατεία Ελευθερίας.

Γιατί, όμως, επιλέχθηκε αυτό το σημείο; Οι ομάδες διατύπωσαν τις εικασίες τους. Όπως αναμέναμε, κάποια από τις ομάδες που ασχολήθηκε με την υποενότητα «Μια εβραϊκή πόλη» ανακάλεσε τα γεγονότα της διαπόμπευσης των Εβραίων τον Ιούλιο του 1942 στον συγκεκριμένο χώρο. Μια μαθήτρια ήρθε στον πίνακα και προέβαλε απόσπασμα από την αρχική αναφορά της ομάδας της σχετικά με το σημείο εκκίνησής της στην περιδιάβαση στην πόλη:

Η ομάδα μας ξεκινά από την πλατεία Ελευθερίας, που βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο της Θεσσαλονίκης στην Παλιά Παραλία.

Σε αυτήν την πλατεία, τον Ιούλιο του 1942, οι Γερμανοί συγκέντρωσαν 7000 άνδρες Εβραίους από 18 μέχρι 45 ετών. Την ημέρα αυτή, κάτω από δυνατό καύσωνα, οι Γερμανοί τους υπέβαλαν σε δημόσιο εξεντελισμό. Τους είχαν όρθιους χωρίς νερό για ολόκληρη

την ημέρα. Λίγο καιρό αργότερα τους οδήγησαν στα τρένα για να καταλήξουν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου εκτελεστήκαν με απάνθρωπο τρόπο. Ο αριθμός των Εβραίων που έχασαν την ζωή τους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης ήταν περίπου 50000. Το 1997 η ελληνική κυβέρνηση ανήγειρε, στην Πλατεία Ελευθερίας, ένα μνημείο προς τιμήν όσων έχασαν την ζωή τους στα στρατόπεδα αυτά.

Στη, συνεχεία θα επισκεφτούμε τα Λαδάδικα, το Καπάνι, τη Στοά Μοδιάνο, που βρίσκονται στον ευρύτερο χώρο της Πλατείας Ελευθερίας και αποτελούσαν το κέντρο της εμπορικής δραστηριότητας τόσο των Εβραίων όσο και των υπόλοιπων κάτοικων της Θεσσαλονίκης.

Έτσι, όσοι μαθητές είχαν ασχοληθεί με το θέμα θυμήθηκαν (και ενημέρωσαν την ολομέλεια) ότι στην πλατεία εκείνη, με τόσο συμβολικό όνομα, βρίσκεται το μνημείο για το Ολοκαύτωμα. Σημειώσαμε ότι ο Ινο θα είχε κάθε λόγο να συναντήσει εκεί τον φίλο του Ιάκωβο μετά από την περιδιάβασή τους στα κείμενα των «Ψηφίδων».

Συμπλήρωσα ότι το σημείο αυτό επιλέχθηκε και για έναν ακόμη λόγο: εκεί βρίσκεται η αφετηρία των λεωφορείων από την οποία (ενδέχεται να) ξεκίνησε (ή καλύτερα «ξεκίνησε», αφού πρόκειται για λογοτεχνική διαδρομή) ο διοικητής των ΜΑΤ, ο ήρωας δηλαδή του κειμένου του Καλούτσα που είχαν μελετήσει τα παιδιά στο σπίτι. Καθώς το κείμενο αυτό είναι σχετικά πρόσφατο, απηχεί καταστάσεις που εξακολουθούν να ισχύουν. Επισήμανα, λοιπόν, στους μαθητές ότι θα ήταν καλό να μελετήσουμε, μέσω αυτού του κειμένου, τη σημερινή πραγματικότητα της πόλης, καθώς, όπως είχαν διαπιστώσει από την πρώτη ανάγνωσή του στο σπίτι, το θέμα του σχετίζεται με τους πρόσφυγες.

Στον διαδραστικό πίνακα προβλήθηκε ο χάρτης της πόλης. Εντοπίστηκε σε αυτόν η πλατεία Ελευθερίας. Έδειξα τη διαδρομή που θα ακολουθούσε το λεωφορείο

μέχρι το (μη κατονομαζόμενο) «προάστιο στα ανατολικά της πόλης» στο οποίο μεταβαίνει ο ήρωας μας. Πρόκειται, πράγματι, για μεγάλη διαδρομή, όπως γράφει το κείμενο («Σκέφτηκε το μάκρος της διαδρομής και τα γόνατά του λύγισαν»). Το λεωφορείο λογικά πέρασε κοντά από τον (Λευκό) Πύργο, μνεία του οποίου γίνεται στο κείμενο, και από την Καλαμαριά, την [Προσφυγική Καλή μεριά](#). Οι μαθητές που ασχολήθηκαν με την υποενότητα «Πόλη και πρόσφυγες» θυμήθηκαν και ανέφεραν [την Αρετσού, τα Απολυμαντήρια και τις σκηνές στο στρατόπεδο Κόδρα](#), που γνώρισαν από τις «Ψηφίδες».

Οπως επισημάνθηκε, πιθανός προορισμός του κ. Μ. θα ήταν [οι Νέοι Επιβάτες ή η Αγία Τριάδα](#), ίσως και [η Νέα Μηχανιώνα](#), μέρη στις «παρυφές της πόλης», που και κάποτε είχαν δεχθεί το προσφυγικό κύμα (το δηλώνει ο χάρτης με τη σχετική ετικέτα, αλλά και το ίδιο το όνομα της Νέας Μηχανιώνας ή των Νέων Επιβατών) και που τώρα, σύμφωνα με το κείμενο του Καλούτσα, υποδέχονταν τους νέους πρόσφυγες. Ωστόσο, όπως και στα κείμενα που είχαν μελετήσει μέσω των «Ψηφίδων» τα παιδιά, και κατά τη δεκαετία του '90 «η κοινωνία αυτής της πόλης έμοιαζε να περιφρουρεί ζηλότυπα τα άδυτά της, ενώ κρατούσε για τους πρόσφυγες κλειστή ακόμα και την πίσω πόρτα».

Η εξέταση, στη συνέχεια, πέρασε για μια ακόμη φορά στα σπίτια. Τα σχετικά χωρία επισημάνθηκαν από τους μαθητές και σημειώθηκαν στον διαδραστικό πίνακα: οι καινούριοι πρόσφυγες, δημιουργώντας «μια νέα φτωχολογιά», στεγάζονται πλέον στα υπόγεια και μισογκρεμισμένα παλιόσπιτα από όπου «αναδίνεται μια βαριά μυρωδιά υγρασίας και μούχλας». Κατοικούν στα σπίτια που εγκατέλειψαν οι παλαιοί τους ένοικοι, όπως ο ήρωας μας, καθώς, λόγω των αλλαγών στην ελληνική κοινωνία, αυτά δεν ικανοποιούσαν πια τις στεγαστικές τους ανάγκες.

Στο σημείο αυτό θυμηθήκαμε ότι η Θεσσαλονίκη είχε ανέκαθεν πολυπολιτισμικό χαρακτήρα. Έθεσα το ερώτημα: *πόσο εύκολα δέχτηκε, σύμφωνα με το κείμενο, στους κόλπους της τους νέους πρόσφυγες, δεδομένου μάλιστα ότι μεγάλο*

ποσοστό του σημερινού πληθυσμού της είναι απόγονοι των μικρασιατών προσφύγων, όπως στην περίπτωση του Ιάκωβου; Τι άλλαξε στο μεταξύ; Πώς αντικρίζει το ζήτημα ο ήρωας του Καλούτσα; Η διαλογική συζήτηση συνεχίστηκε με οδηγό το κείμενο, και καταλήξαμε στην τελευταία ενότητα του κειμένου, στην οποία ο ήρωας φτάνει στο «ισόγειο διαμερισματάκι του» στο παραθαλάσσιο προάστιο. Εκεί στη «μικρούλα αυλή» θα ακολουθήσει η συζήτηση με τον παππού από τη Γεωργία και η νοσταλγική αναπόληση της πατρίδας που άφησε πίσω του. Οι μαθητές επισήμαναν ότι το δέντρο που δεν μπορεί να ευδοκιμήσει στη νέα πατρίδα, το καράμισι, λειτουργεί ως σύμβολο της προσπάθειας της νέας προσφυγιάς για μια νέα ζωή που συχνά ματαιώνεται.

Χάρη στον παραπάνω συμβολισμό περάσαμε στην ανακεφαλαίωση όσων είχαμε δει από την αρχή του σεναρίου. Ανακαλέσαμε τους πίνακες ανακοινώσεων της πρώτης φάσης, τα ποιήματα του Σεφέρη, τα κείμενα των «Ψηφίδων» και συνοψίσαμε τους συμβολισμούς του σπιτιού και τη σημασία του στη ζωή του ανθρώπου.

Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, ανατέθηκε στους μαθητές η τελική εργασία δημιουργικής γραφής για το σπίτι. Τους έδωσα την ευχέρεια είτε να πληκτρολογήσουν το κείμενό τους και να το αναρτήσουν στο Wiki στη σελίδα «Τα σπίτια αφηγούνται την ιστορία τους» μέχρι το επόμενο μάθημα είτε να τη φέρουν χειρόγραφη. Σε αυτήν ζητήθηκε κάθε μαθητής να επιλέξει ένα από τα σπίτια των κειμένων ή των φωτογραφιών που γνώρισε μέσω του σεναρίου και να το αφήσει να μιας πει την ιστορία του σε πρώτο πρόσωπο. Πιο συγκεκριμένα, στο Wiki αναρτήθηκε η εξής δραστηριότητα, η οποία δόθηκε στους μαθητές και εκτυπωμένη ως [Φύλλο εργασίας 5](#), ώστε να γραφεί εκεί η εργασία δημιουργικής γραφής από όσους μαθητές επέλεγαν να μην την εκπονήσουν ψηφιακά, πληκτρολογώντας την. Άλλωστε, όπως είχα διαπιστώσει από προηγούμενες εργασίες ή αναρτήσεις των μαθητών, κάποιοι δεν είχαν ευχέρεια στην πληκτρολόγηση. Η εργασία ήταν η εξής:

Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων εβδομάδων, γνωρίσαμε αρκετές «φυλές σπιτιών», αλλά και κάποιους από τους ενοίκους τους. Σήμερα θα γράψουμε την ιστορία ενός από αυτά τα σπίτια.

Η εργασία σου: Να επιλέξεις ένα από τα σπίτια που «επισκέφθηκες» κατά την περιδιάβασή σου στη Θεσσαλονίκη, μέσω των λογοτεχνικών κειμένων και του φωτογραφικού ή αρχειακού υλικού, που παρατίθεται στο ηλεκτρονικό περιβάλλον των «Ψηφίδων» και να το... βοηθήσεις να μας δηγηθεί σε πρώτο πρόσωπο την ιστορία του. Πιο συγκεκριμένα το σπίτι αυτό μπορεί:

- να περιγράψει τον εαυτό του (τη «φυλή» του, την εξωτερική του όψη και τον χαρακτήρα του),
- να μιλήσει για τους ενοίκους του, παλιούς ή νέους, τη συμπεριφορά και τον χαρακτήρα του καθενός, τη ζωή, τα όνειρά τους, τις απογοητεύσεις τους,
- να μιλήσει, ως τρίτος, ως θεατής, για τις συνήθειες του ανθρώπινου είδους, τις επιλογές του, τις συμπεριφορές του.

Στόχοι της εργασίας ήταν:

- να ασκηθούν οι μαθητές στην περιγραφή,
- να μιλήσουν για τη σημασία του σπιτιού στη ζωή του ανθρώπου, για τα συναισθήματα που βιώνει κάποιος που το στερείται ή το αποκτά αναπάντεχα,
- να στοχαστούν, ενδεχομένως, αναφορικά με τα θέματα που συζητήθηκαν σχετικά με την ανθρώπινη φύση, τις επιλογές που οδηγούν τους ανθρώπους στην προσφυγιά ή τον αφανισμό, την επανάληψη των φαινομένων και την υιοθέτηση.

Γ' φάση: Μετά την ανάγνωση ή πίσω στην τάξη μας

10^η ώρα

Η ολομέλεια συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Κατά το μεγαλύτερο μέρος της ώρας αυτής διαβάστηκαν τα κείμενα δημιουργικής γραφής των παιδιών από το Wiki (ήταν εύκολη η προεπιλογή των χαρακτηριστικότερων, αφού ήταν στη διάθεσή μας ήδη από την προηγούμενη) είτε από τη χειρόγραφη εκδοχή. Σκοπός ήταν να ακουστούν και να αξιολογηθούν όσο το δυνατόν πιο πολλές και αντιπροσωπευτικές εργασίες. Παράλληλα, ανακαλούσαμε τους βασικούς άξονες και τα πορίσματα της περιδιάβασής μας.

Διαπιστώσαμε ότι, παρά τη συντομία τους, τα περισσότερα κείμενα ήταν ενδιαφέροντα. Σε αντίθεση με την προηγούμενη εργασία δημιουργικής γραφής, στην οποία είχε δοθεί έμφαση στις περιγραφές, τώρα το κέντρο βάρους έπεσε στην αφήγηση της μικροϊστορίας των ενοίκων σε συνδυασμό με τα γεγονότα της λεγόμενης μεγάλης ιστορίας που ακολούθησαν τον ξεριζωμό των προσφύγων ή τον διωγμό των Εβραίων⁵. Επιπλέον, σε κάποια από τα κείμενα των μαθητών, τα σπίτια προσπάθησαν να διατυπώσουν κάποιες σκέψεις για την ανθρώπινη συμπεριφορά, χωρίς ωστόσο οι μαθητές να εμβαθύνουν περισσότερο –ίσως λόγω και της ηλικίας τους.

Δεκαπέντε λεπτά πριν χτυπήσει το κουδούνι, διανεμήθηκε το Φύλλο αξιολόγησης του σεναρίου, που είχε χαρακτήρα αναστοχαστικό και ανακεφαλαιωτικό. Οι μαθητές κλήθηκαν να μοιραστούν μαζί μας τις εντυπώσεις και τις απόψεις τους για όσο το δυνατόν περισσότερα από τα παρακάτω θέματα:

- μας βοήθησε τελικά στην περιήγησή μας το περιβάλλον των «Ψηφίδων»; κατά ποιον τρόπο; Υπήρξαν δυσκολίες;

⁵ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το spitia_ef_tekm_3.

- Ποια εντύπωση αποκόμισες από το συγκεκριμένο περιβάλλον; Το θεωρείς αξιόλογο; Αξιόπιστο; Γιατί;
- Σε κινητοποίησε το εύρημα της συνεργασίας με τους δύο συνομηλίκους από τη Θεσσαλονίκη; Γιατί;
- Κάποια στιγμή συζητήθηκε το ενδεχόμενο να φορέσει κάποιος από εμάς το προσωπείο και να επικοινωνήσει μαζί σας ως Ίνο ή Ιάκωβος. Το διαδίκτυο επιτρέπει τέτοιου είδους πρακτικές; Και αν στο πλαίσιο του μαθήματος της λογοτεχνίας, ο στόχος ήταν παιδαγωγικός, ποιοι κίνδυνοι ελλογεύουν από την ανωνυμία που εξασφαλίζει το διαδίκτυο σε άλλες περιστάσεις επικοινωνίας;
- Ποιος αφηγηματικός τρόπος υπήρξε στο επίκεντρο της αναζήτησής μας; Τι –επιπλέον από όσα ήδη γνωρίζαμε— μάθαμε για αυτόν;
- Μετά την περιδιάβαση στη Θεσσαλονίκη του παρελθόντος, τι σου απομένει (ως γνώση, ως σκέψη, ως αίσθηση);

Από τις απαντήσεις διαπίστωσα ότι το ψηφιακό περιβάλλον των «Ψηφίδων», το σενάριο και το εύρημα των δύο μαθητών από τη Θεσσαλονίκη αποτιμήθηκαν από την πλειοψηφία των μαθητών θετικά.

Ακολουθούν ενδεικτικά κάποιες απόψεις που εξέφρασαν οι μαθητές:

Για το περιβάλλον των «Ψηφίδων», τη λειτουργία και τη λειτουργικότητά του (πρώτα δύο ερωτήματα):

a)

1.) Θεωρώ ότι το προβάτινο αωνό ~~θερινό~~ φημίδων μας βοήθησε αιρετικά γιατί ήταν η πρώτη χρήση πληροφοριών μας. Άλλο ειδεί ήδη μαθαρές πολλά πράγματα σχετικά με τους πρόσωπους - και τους ίδιους έβρουν της πατέρας Θεσσαλονίκης. Προβοκήσαν δεν ανυπεριπτώσιμης ποιοτικής διαύρυσης δυνατότητα στο περιβάλλον εν τη ψηφίδων, αυτή μας έσωσε πιο εύκολη στην εργασία μας.

β). Αντιγράφω, διότι στο χειρόγραφό του ο μαθητής χρησιμοποίησε αχνό μολύβι:

«Μου φάνηκε [= το περιβάλλον των “Ψηφίδων”] αξιόπιστο, καλαίσθητο, εύκολο στη χρήση και πολύ ενημερωμένο. Οι χάρτες ήταν αυτοί που με βοήθησαν περισσότερο. Μας “δίδαξε” πράγματα που από άλλες ιστοσελίδες δεν πήρα. Ακόμα ήταν πολύ παραστατικό, καθώς μπορούσες να “επισκεφθείς” κάποια πόλη και κάποιο σημείο της».

Από κάποιες άλλες τοποθετήσεις, ωστόσο, αναδείχθηκε ότι κάποια παιδιά αντιμετώπισαν δυσκολίες με την αναζήτηση του υλικού, παρά το γεγονός ότι τους προτάθηκε η χρήση της μηχανής αναζήτησης.

Το εύρημα της επικοινωνίας με τα δύο παιδιά από τη Θεσσαλονίκη αποτιμήθηκε θετικά («μου κίνησε την περιέργεια να ασχοληθώ με το θέμα» | «Ναι [=ήταν θετικό], γιατί και εγώ θα ήθελα να με βοηθά κάποιος στις εργασίες μου, οπότε ήθελα να τους βοηθήσω όσο μπορούσα» | «Μ’ άρεσε που μπορέσαμε να “επικοινωνήσουμε” με δυο άτομα τα οποία χρειάστηκαν τη βοήθειά μας και καταφέραμε να τους την προσφέρουμε»).

Θετικό κρίνω ότι το τέχνασμα αυτό κατέδειξε τους κινδύνους του διαδικτύου, όταν επικοινωνούμε με πρόσωπα των οποίων την ταυτότητα δε γνωρίζουμε. Όλοι/ες οι μαθητές/τριες τους αντιλήφθηκαν και τους επισήμαναν. («[Το τέχνασμα] ήταν ιδιαίτερα έξυπνο και συναρπαστικό. Παρ’ όλα αυτά οφείλουμε να αποφεύγουμε τέτοιου είδους συνομιλίες με ανώνυμους, μιας και οι κίνδυνοι που κρύβει το διαδίκτυο είναι πολλοί». | «Το διαδίκτυο μας προσφέρει τέτοιου είδους πρακτικές επικοινωνίας. Όμως δεν είναι τόσο αξιόπιστο να επικοινωνείς με αγνώστους»).

Ο τρόπος που διατυπώθηκε το ερώτημα που αφορούσε στις γνώσεις για τη λογοτεχνία (χρησιμοποιήθηκε ο όρος «αφηγηματικός τρόπος») οδήγησε για λίγο σε παρανοήσεις σχετικά με το ζητούμενο. Μας δόθηκε όμως η ευκαιρία να

επιστρέψουμε στο θέμα στο επόμενο μάθημα και να αναφερθούμε σύντομα σε όλους τους αφηγηματικούς τρόπους.

Από το τελευταίο ερώτημα αναδείχθηκε ότι αυτό που συγκίνησε ιδιαίτερα τα περισσότερα παιδιά ήταν η προσπάθεια των προσφύγων να επιβιώσουν και να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους παρά τις αρχικές στερήσεις και δυσκολίες.

Στον φάκελο τεκμηρίων⁶ παρατίθενται σκαναρισμένα δύο ακόμη φύλλα αξιολόγησης, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, καθώς, ανάμεσα στα άλλα, αποτυπώνονται οι δυσκολίες που ανέκυψαν κατά τη συνεργασία των μαθητών, αλλά και η αρνητική αξιολόγηση των πρακτικών του παραδοσιακού σχολείου.

⁶ Βλ. ό.π.τις εργασίες του υποφακέλου spitia_ef_tekm_4.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Η σημερινή μας δραστηριότητα

- Ποιες λέξεις σας έρχονται στο μυαλό, όταν ακούτε τη λέξη «σπίτι»;
- ✓ Να συζητήσετε με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σας και να καταγράψετε στο **αριστερό άκρο** του «πίνακα ανακοινώσεων» σας τις λέξεις αυτές σε ένα πλαίσιο με τίτλο «**Πριν διαβάσουμε τα ποιήματα**».

Κοινή εργασία για το σπίτι

Ο καθένας/η καθεμιά από εσάς:

- α. ας ακούσει το τραγούδι των Μ. Χατζιδάκι-Νίκου Γκάτσου: «[Σπίτι μου, σπιτάκι μου](#)».
- β. ας επισκεφθεί την ανάρτηση με τίτλο [Πόρτες στα σπίτια των νησιών μας \(Οι πόρτες της Λευκάδας\)](#) από το ιστολόγιο «Άρωμα Λευκάδας», να δει τις φωτογραφίες και να διαβάσει το σύντομο κείμενο που τις συνοδεύει.

- ✓ Στη συνέχεια, καλό είναι να επισκεφθεί τον «πίνακα ανακοινώσεων» της ομάδας του και να καταγράψει σε ένα **νέο πλαίσιο** λέξεις που εκφράζουν συναισθήματα, χρώματα, ήχους, γεύσεις ή αρώματα που του ήρθαν στο νου μετά την προσπέλαση του συγκεκριμένου υλικού (σε σχέση πάντα με τα σπίτια).

Ενδεχόμενες απορίες σχετικά με το περιεχόμενο του τραγουδιού ή της ανάρτησης θα τις συζητήσουμε μέσω του Wiki.

Καλή μας συνεργασία!

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Με τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν έχουμε ήδη προσπαθήσει να ξεκινήσουμε τη γνωριμία μας με τη «φυλή των σπιτιών». Τι θα λέγατε να καταφύγουμε και στον ποιητικό λόγο ώστε να δούμε τι έχει γράψει για αυτά ο Γιώργος Σεφέρης;

Στην εργασία μας θα μας βοηθήσει ένα χρήσιμο ψηφιακό εργαλείο, που ονομάζεται **Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων**. Ας μεταβούμε στην «[Ανεμόσκαλα](#)» από τις «Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα».

Λίγες χρήσιμες πληροφορίες, πριν ξεκινήσουμε:

Ένας **Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων** είναι μια βάση δεδομένων, στην οποία:

- με μια **μηχανή αναζήτησης** ψάχνουμε μια **λέξη-όρο** σε ένα συγκεκριμένο σώμα κειμένων –στην προκειμένη περίπτωση σε όλο το ποιητικό έργο του Γιώργου Σεφέρη,
- η μηχανή αναζήτησης μας επιστρέφει τόσα αποτελέσματα όσες και οι εμφανίσεις της λέξης μέσα στα συγκεκριμένα κείμενα, π.χ. αν μια λέξη συναντάται τρεις φορές σε όλα τα ποιήματα ενός ποιητή, θα πάρουμε τρία αποτελέσματα,
- μέσω ενεργών δεσμών (σημειώνονται με το γνωστό γαλάζιο χρώμα) μπορούμε να μεταβούμε **από τον στίχο** στον οποίο εμφανίζεται η ζητούμενη λέξη **σε ολόκληρο το ποίημα**,
- με τη χρήση του συμβόλου *, μπορούμε να επεκτείνουμε την αναζήτησή μας σε όλους τις κλιτικούς τύπους της λέξης «σπίτι», αλλά και στα υποκοριστικά της, π.χ. «σπιτιού», «σπίτια», «σπιτάκι» κλπ.

Ας επιχειρήσουμε την πρώτη αναζήτησή μας

Θυμάστε τους στίχους «δεν ζέρω πολλά πράγματα από σπίτια | ζέρω πως έχουν τη φυλή τους, τίποτε άλλο.»;

- ✓ Ας προσπαθήσει κάθε ομάδα να τους εντοπίσει μέσα στον [Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων](#) του Σεφέρη και στη συνέχεια, μέσω του ενεργού δεσμού, να «ανοίξει» ολόκληρο το ποίημα.

Ας διαβάσουμε τώρα το ποίημα και ας καταγράψει κάθε ομάδα τις απόψεις της για τα εξής σημεία του ποιήματος:

- ποια στοιχεία μας δίνει το ποίημα αυτό για τη «φυλή των σπιτιών»;
- Ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιείται κυρίως στους στίχους 12-23;
- Τι συνέβη με «τα σπίτια» του αφηγητή;

Η συνεργασία της ομάδας σας συνεχίζεται στο σπίτι

Ας ολοκληρώσει κάθε ομάδα τον «πίνακα ανακοινώσεών» της. Πιο συγκεκριμένα, ας συμπληρώσουμε στον «πίνακα ανακοινώσεών» της ομάδας μας:

α. ένα τρίτο πλαίσιο, με τίτλο: *Μετά την ανάγνωση των ποιημάτων: το σπίτι μπορεί να είναι..., συμπληρώνομε λέξεις ή σκέψεις που μας γεννήθηκαν μετά την ανάγνωση του ποιήματος που επιλέξαμε.*

Δεν ξεχνούμε να προσθέσουμε το url του συγκεκριμένου ποιήματος ώστε να μπορούν να το προσπελάσουν όλοι οι συμμαθητές μας!

β. πολυμεσικό υλικό (φωτογραφίες, βίντεο, τραγούδια κτλ.) που σχετίζεται με την εικόνα του «σπιτιού» που έχει αποκομίσει έως τώρα η ομάδα.

Η ομάδα σας θα πρέπει να είναι σε θέση στο επόμενο μάθημα να παρουσιάσει τον «πίνακα ανακοινώσεών» της ολοκληρωμένο, δικαιολογώντας τις επιλογές της.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

Να διερευνήσετε μαζί με τον διπλανό σου/τη διπλανή του τα παρακάτω ζητήματα, ώστε να συζητήσουμε στη συνέχεια σχετικά με αυτά:

- σε ποιους χώρους κινείται ο αφηγητής;
- Συνδέεται η κίνησή του στον χώρο με τις περιγραφές του;
- Ποια μέρη του οικοδομήματος περιγράφονται;
- Ποια αντικείμενα περιγράφει ο αφηγητής; Πώς χρησιμοποιούνται τα επίθετα;
Τι δείχνουν αυτά: χρώματα, υλικά, σχήματα, κάτι άλλο;
- Πώς χρησιμοποιούνται τα επιρρήματα; Ποια φανερώνουν τόπο και ποιος ο ρόλος τους μέσα στο κείμενο;
- Πώς δηλώνεται η ανθρώπινη παρουσία (ή υποδηλώνεται η απουσία);
- Πώς φαντάζεστε τους παλαιούς ενοίκους του σπιτιού; Σε ποιο βαθμό καθορίζουν οι νέοι ένοικοι τον χαρακτήρα του συγκεκριμένου σπιτιού; Ποιες είναι οι παρεμβάσεις τους; Πόσο αναμενόμενες είναι;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

Να συγγράψεις ένα κείμενο με τίτλο «**Το δίπατο αρχοντικό της Πόλης**».

- Θέμα του κειμένου σου θα είναι, λοιπόν, η **περιγραφή του αρχοντικού στην Πόλη** για το οποίο κάνει λόγο στο κείμενό του ο Περικλής Σφυρίδης, χωρίς να το περιγράφει αναλυτικά.
- Καλό είναι, κατά τη συγγραφή του κειμένου σου:
 - ✓ να αφήσεις ελεύθερη τη φαντασία σου ώστε να περιγράψεις ικανοποιητικά το σπίτι (ίσως και κάποιους από τους ενοίκους του),
 - ✓ να αξιοποιήσεις δημιουργικά όσα στοιχεία επιθυμείς από το κείμενο του Σκαμπαρδώνη και από τη συζήτησή μας σχετικά με αυτό,
 - ✓ αν νιώθεις ότι μπορεί να περιγράψεις το σπίτι αγνοώντας το προτεινόμενο πρότυπο, είσαι ελεύθερος να εργαστείς όπως επιθυμείς.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 5

Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων εβδομάδων, γνωρίσαμε αρκετές «φυλές σπιτιών», αλλά και κάποιους από τους ενοίκους τους. Σήμερα θα γράψουμε την ιστορία ενός από αυτά τα σπίτια.

Η εργασία σου: Να επιλέξεις ένα από τα σπίτια που “επισκέφθηκες” κατά την περιδιάβασή σου στη Θεσσαλονίκη, μέσω των λογοτεχνικών κειμένων και του φωτογραφικού ή αρχειακού υλικού, που παρατίθεται στο ηλεκτρονικό περιβάλλον των «Ψηφίδων» και να το... βοηθήσεις να μας διηγηθεί σε πρώτο πρόσωπο την ιστορία του. Πιο συγκεκριμένα:

- το σπίτι αυτό μπορεί να περιγράψει τον εαυτό του (τη «φυλή» του, την εξωτερική του όψη και τον χαρακτήρα του),
- το σπίτι μπορεί να μιλήσει για τους ενοίκους του, παλιούς ή νέους, τη συμπεριφορά και τον χαρακτήρα του καθενός, τη ζωή, τα όνειρά τους, τις απογοητεύσεις τους,
- το σπίτι μπορεί να μιλήσει, ως τρίτος, ως θεατής, για τις συνήθειες του ανθρώπινου είδους, τις επιλογές του, τις συμπεριφορές του.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- Μας βοήθησε τελικά στην περιήγησή μας το περιβάλλον των «Ψηφίδων»; Κατά ποιον τρόπο; Υπήρξαν δυσκολίες;
- Ποια εντύπωση αποκόμισες από το συγκεκριμένο περιβάλλον; Το θεωρείς αξιόλογο; Αξιόπιστο; Γιατί;
- Σε κινητοποίησε το εύρημα της συνεργασίας με τους δύο συνομηλίκους από τη Θεσσαλονίκη; Γιατί;
- Κάποια στιγμή συζητήθηκε το ενδεχόμενο να φορέσει κάποιος από εμάς το προσωπείο και να επικοινωνήσει μαζί σας ως Ίνο ή Ιάκωβος. Το διαδίκτυο επιτρέπει τέτοιου είδους πρακτικές; Και αν στο πλαίσιο του μαθήματος της λογοτεχνίας, ο στόχος ήταν παιδαγωγικός, **ποιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν από την ανωνυμία που εξασφαλίζει το διαδίκτυο σε άλλες περιστάσεις επικοινωνίας**;
- Ποιος **αφηγηματικός τρόπος** υπήρξε στο επίκεντρο της αναζήτησής μας; Τι –επιπλέον από όσα ήδη γνωρίζαμε– μάθαμε για αυτόν;
- Μετά την περιδιάβαση στη Θεσσαλονίκη του παρελθόντος, τι σου απομένει (ως γνώση, ως σκέψη, ως αίσθηση);

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Αντιγράφω από το αρχικό σενάριο τις παρακάτω προτάσεις:

«Εφόσον το επιτρέπει ο χρόνος, καλό είναι να διατεθούν μία έως δύο ώρες παραπάνω για την περιδιάβαση των ομάδων στην πόλη της Θεσσαλονίκης μέσω του υλικού της ενότητας «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» των «[Ψηφίδων για την ελληνική γλώσσα](#)».

Στο σενάριο έχουμε καταφύγει στη λύση της επινόησης δύο φανταστικών συνομηλίκων των μαθητών μας, τους οποίους βιοηθά το τμήμα μας στη διεκπεραίωση μιας εργασίας για τη Θεσσαλονίκη. Ευχής έργο θα ήταν, στο πλαίσιο κάποιου προγράμματος συνεργασίας σχολείων της Θεσσαλονίκης και της υπόλοιπης Ελλάδας, η συνεργασία να πραγματοποιηθεί ανάμεσα σε πραγματικά πρόσωπα και ολόκληρες τάξεις, ώστε να υπάρξει αλληλεπίδραση κατά τη διερεύνηση του θέματος.

Αν μάλιστα η συνεργασία αυτή κατέληγε σε επίσκεψη των ομάδων που εφαρμόζουν το σενάριο στους τόπους που αναφέρονται στα κείμενα και σε έρευνα στο πεδίο, η εκπαιδευτική διαδικασία θα υλοποιούσε στην πράξη έναν από τους βασικούς άξονες του σεναρίου: ο πεποιημένος χώρος των κειμένων μετατρέπεται σε χώρο πραγματικό. Ποιες από τις φυλές των σπιτιών που περιγράφηκαν στα κείμενα υπάρχουν ακόμη στη Θεσσαλονίκη; Ποιες άλλες εμφανίστηκαν στο μεταξύ; Ήσως πάλι τα παιδιά φανταστούν ότι πλάι τους, στους ίδιους δρόμους, βαδίζουν οι ήρωες των κειμένων που μελέτησαν και να αναλογιστούν αν οι συμπεριφορές και στάσεις που καθόρισαν τη μοίρα έχουν εκλείψει στην εποχή μας ή αν, επαναλαμβανόμενες, θα καθιστούν και στο μέλλον τραγικά επίκαιρο τον στίχο «τα σπίτια που είχα μου τα πήραν».

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο προϋπέθετε την εκτενή (και στην ιδεατή περίπτωση, αποκλειστική) χρήση του Wiki από το σύνολο των μαθητών του τμήματος, προϋπόθεση που τις

περισσότερες φορές είναι δύσκολο να εξασφαλιστεί. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα του συγκεκριμένου τμήματος, εκτός από την ανάρτηση των εργασιών στο Wiki, διένεμα κάθε φορά τα φύλλα εργασίας ή τις εργασίες που ανέθετα και φωτοτυπημένες ώστε να μην νιώσουν κάποιοι μαθητές ότι αποκλείονται από την εκπαιδευτική διαδικασία, κατά τη διάρκεια υλοποίησης του σεναρίου. Το γεγονός αυτό αλλοίωσε κάπως την αρχική στόχευση να είναι το Wiki ο αποκλειστικός χώρος και τρόπος εργασίας (εκτός από την αίθουσα διδασκαλίας ή το εργαστήριο). Ωστόσο, σε γενικές γραμμές προσπάθησα να είμαι συνεπής στον συγκεκριμένο στόχο του αρχικού σεναρίου.

Στο αρχικό σενάριο ανέφερα:

Η σύντομη παρουσίαση και χρήση του Συμφραστικού Πίνακα Λέξεων του Σεφέρη, που περιγράφηκε κατά τη δεύτερη διδακτική ώρα, ίσως δημιουργήσει πρόσθετη δυσκολία σε όποιον εφαρμόσει το σενάριο, καθώς απαιτεί τη χρήση ενός ακόμη ψηφιακού εργαλείου, άγνωστου στους μαθητές, και αξιοποιεί ποιήματα απαιτητικά για την αντιληπτική ικανότητα των μικρότερων από αυτούς (στην περίπτωση που το σενάριο εφαρμοστεί στην πρώτη τάξη). Επέλεξα, ωστόσο, να προτείνω τη χρήση του για τους λόγους που εξηγώ στην ενότητα με τίτλο «[Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο](#)».

Τελικά, δεν ανέκυψαν σημαντικές δυσκολίες από την αξιοποίησή του. Το μόνο αρνητικό στοιχείο που προέκυψε κατά την εφαρμογή ήταν ότι, όταν τα χρονικά περιθώρια στένεψαν, αναδείχθηκε ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα θα μπορούσε να παραλειφθεί ώστε να αξιοποιηθεί ο χρόνος στην περι-διάβαση σε περισσότερα κείμενα που αφορούσαν στην παλιά Θεσσαλονίκη.

Ο χρόνος που αφιερώθηκε σε αυτήν την περιδιάβαση αποδείχθηκε τελικά λίγος. Το σενάριο θα έπρεπε να παραταθεί για δύο ακόμη ώρες, όπως προτεινόταν, άλλωστε και στην ενότητα «άλλες εκδοχές», ώστε να δοθεί η ευκαιρία να περάσουν οι ομάδες

από περισσότερα σημεία της πόλης (άρα του ψηφιακού περιβάλλοντος) και να μελετήσουν περισσότερα κείμενα. Ωστόσο, κάτι τέτοιο στην περίπτωσή μας δεν κατέστη δυνατό, λόγω της υπερβολικής συντόμευσης του σχολικού έτους, αλλά και της πληθώρας των χαμένων ή «χαμένων» ωρών (αυτών δηλαδή που αφιερώνονται σε δραστηριότητες ημιτυπικής εκπαίδευσης), γεγονός που ανέκοπτε την ομαλή ροή και περιοδικότητα της εφαρμογής.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σκαμπάλης, Ζ. (επιμ.) 2013. *ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, πόλις εύζεινος-πολύζενος. THESSALONIKI, a hospitable cosmopolis*. Θεσσαλονίκη: Λαογραφικό & Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης.

Φρυδάκη, Ε. 2009. *Η διδασκαλία στην τομή της νεωτερικής και μετανεωτερικής σκέψης*. Αθήνα: Κριτική.